

TARTU ÜLIKOOL

ÕIGUSTEADUSKOND

Karistusõiguse osakond

Janne-Liisa Ottis

**KINNIPEETAVATE JA VANGLAAMETNIKE KONFLIKTIDE TEKKE PÕHJUSED
JA LAHENDAMINE VANGISTUSE TÄIDEVIIMISEL**

Magistritöö

Juhendaja

MA Anna Markina

Tallinn

2017

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Ülevaade Eesti Vabariigi vanglasüsteemist	8
1.1. Eesti vanglasüsteemi ajalooline taust ja kujunemine	8
1.2. Kinnipeetavate õigused vanglas	11
1.3. Kinnipeetava kaebeõigus	14
2. Vanglaametnike ja kinnipeetavate vahelised suhted	20
2.1. Vangla eesmärk ja vanglaametnike tööülesanded	20
2.2. Vanglaametnike roll vanglas	24
2.3. Konflikti põhjused kinnipeetava ja vanglaametniku vahel	26
3. Kinnipeetavate kaebuste kohtupraktika analüüs aastatel 2014 kuni 2016 seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike vaheliste konfliktidega	29
3.1. Analüüsi eesmärk	29
3.2. Analüüsi metoodika	30
3.3. Tulemused ja analüüs	31
3.3.1. Haldusasi nr 3-11-58	32
3.3.2. Haldusasi nr 3-13-2392	34
3.3.3. Haldusasi nr 3-14-51806	36
3.3.4. Haldusasi nr 3-15-2326	37
3.3.5. Haldusasi nr 3-15-2792	39
3.4. Järeldus	41
4. Taastava õiguse põhimõtete rakendamine konfliktide lahendamiseks vanglas	43
4.1. Taastava õiguse põhimõtted	43
4.2. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine vanglas	46
4.4. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine ja toimimine maailma vanglates	49
4.4.1. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine Inglismaa vanglates	49
4.4.2. Norra taastava õiguse põhimõtte toimimine	51
5. Ettepanekud	54
5.1. Ettepanek vangla distsiplinaarmenetluse muutmiseks	54
5.2. Ettepanek kinnipeetavate kaebeõiguse muutmiseks	57
5.3. Ettepanek vanglaametnike karistamiseks	58
5.4. Ettepanek taastava õiguse põhimõtte rakendamiseks vanglas	59
Kokkuvõte	61
Summary	64
Kasutatud lühendid	67
Kasutatud kirjandus	68
Kasutatud õigusaktid	71
Kasutatud kohtupraktika	71

Sissejuhatus

Vangla on Justiitsministeeriumi valitsemisalas olev valitsusasutus, mille ülesandeks on kurjategijatele määratud vabaduskaotuse täideviimine vangistusseaduse (edaspidi nimetatud VangS) sätestatud korras.¹ Eesti Vabariigis kehtiva vanglasüsteemi kohaselt on vangla eesmärk, sätestatud VangS § 6 lg-s 1, vangistuse täideviimine ning kinnipeetava suunamine õiguskaualekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine.² Arvestades asjaolu, et vanglas kannavad karistust väga erineva iseloomu ja sotsiaalse taustaga inimesed, siis on vangla julgeoleku ja korra tagamiseks ette nähtud kinnipeetavate distsiplinaarne mõjutamine, mille eesmärk on normidest kinnipidamine teatud kollektiivis.³ Selleks, et kinnipeetavat distsiplinaarselt mõjutada peab ta olema toime pannud distsipliinirikumise, mis seisneb kinnipeetavate õigusaktidega pandud kohustuste süülises rikkumises.⁴ VangS § 63 lg 1 sätestab, et vangla sisekorraeeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib kinnipeetavale kohaldada distsiplinaarkaristusi.⁵

Juhul, kui kinnipeetav leiab, et distsiplinaarkaristuse algatamisega ja määramisega on rikutud tema õigusi või vanglasisest distsiplinaarmenetlust ei ole menetletud õiguspäraselt on tal õigus koostada haldusakti peale vaie vanglateenistusele või Justiitsministeeriumile.⁶ Peale seda, kui vanglateenistus või Justiitsministeerium on vaide kinnipeetavale tagastanud, osaliselt rahuldanud, rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud on kinnipeetaval õigus pöörduda oma kaebusega halduskohtu poole, kui ta leiab et vangla on oma tegevusega või haldusaktiga rikkunud tema õigusi. Samuti on kinnipeetaval õigus pöörduda halduskohtusse, kui ta leiab, et vaide menetleja ei menetlenud valet õiguspäraselt.⁷

Lisaks eeltoodule on kinnipeetaval õigus pöörduda oma kaebusega vanglakomisjoni poole, mille ülesanne on tagada üldsuse kontroll vangla üle ja aidata vangla juhtkonnal korraldada vangla tööd.⁸ Seega kinnipeetava kaebuse menetlemisega saab vanglakomisjon teha vanglale ettekirjutise konflikti õiguspäraseks lahendamiseks. Vanglakomisjoni ettekirjutise osas on

---

¹ Eesti Keele Instituudi koduleht. Internetis kättesaadav: <http://termin.eki.ee/mt/esterm/concept.asp?conceptID=1590&term=vangla> (külastatud 20.02.2017).

² Vangistusseadus. RT I, 17.12.2015, 96, § 6/2.

³ J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus. Kirjastus Ilo, 2001, lk 123/299.

⁴ Samas, lk 123/301.

⁵ Vangistusseadus (viide 2), § 63/1.

⁶ Vanglateenistuse kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/kaebused-ja-vastuvott/vangi-kaebooigus-ja-voimalused> (külastatud 01.02.2017).

⁷ Vangistusseadus (viide 2), § 1¹/5.

⁸ Vanglakomisjoni põhimäärus. RTL 2000, 126, 2018, § 1.

oluline märkida, et vanglakomisjon ei ole siiski kontrollfunktsiooni teostav organ ning komisjon ei saa teha, kinnipeetavate kaebuste rahuldamise korral, vanglale ettekirjutisi, mis oleksid vanglale siduvad. Kuid samas, kui vangla leiab, et vanglakomisjoni ettekirjutus on põhjendatud võib vangla neid vabatahtlikult arvestada.

2014 kuni 2016 aastal oli Tartu Halduskohtu (Tartu ja Jõhvi kohtumajas) menetluses 3 375 kaebust,⁹ millest 2 100 kaebust¹⁰ oli esitatud vanglas viibivate kinnipeetavate poolt seoses nendepoolse seisukohaga, et vangla on rikkunud nende õigusi või menetlenud nende suhtes algetatud distsiplinaarmenetlust ja nende esitatud kaebusi/vaideid õigusvastaselt. Nimetatud perioodil 2 100 kinnipeetavate kaebustest oli esitatud 78 kaebust kinnipeetavate poolt, kes leidsid, et nende õigusi on vanglas rikutud või vanglasisene menetlus oli õigusvastane seoses kinnipeetava ja vanglaametniku konfliktiga.

Käesoleva magistritöö teemaks on autor valinud kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktide tekke põhjused ja lahendamine vangistuse täideviimisel. Nimetatud teema valis autor esmalt isiklikust huvist kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktide tekkimiste aluste vastu, kuid samas lähtus autor teema valikul ka selle aktuaalsusest. Teema aktuaalsusele viitab halduskohtute töökoormus seoses kinnipeetavate kaebustega ning asjaolu, et kinnipeetavate kaebused on läbi aja moodustanud suure osa halduskohtu asjadest.¹¹ Kuigi kinnipeetavate kaebuste põhilised märksõnad on keelatud esemed, isiklike asjade kasutamine, distsiplinaarkaristuse määramine ja vanglas töötamisest keeldumine¹² mängib teema aktuaalsuse juures suurt rolli kinnipeetavate õiguste pidev areng, mistõttu leiab autor, et tänapäeva muutuv maailmas on kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktiga seonduvad kaebused väga aktuaalsed. Teema olulisust on kinnitatud ka kriminaalpoliitika kodulehel, kus on antud teema märgitud Justiitsministeeriumi teemavalikute soovitusel. Samuti ei ole autorile

---

⁹ Riigiteataja kodulehekül. Internetis kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/otsingutulemus.html?aktiivneTab=KOIK&sort=LahendiKuulutamineAeg&asc=false&kohtuasjaNumber=&lahendiKpvAlgu=01.01.2014&lahendiKpvLopp=31.12.2016&menetluseKpvAlgu=&menetluseKpvLopp=&kohus=1332&kohtunik=&annotatsiooniSisu=&menetluseLiik=&lahendiLiik=&lahendiTekst> (külastatud 20.02.2017).

¹⁰ Samas, Internetis kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/otsingutulemus.html?aktiivneTab=KOIK&sort=LahendiKuulutamineAeg&asc=false&kohtuasjaNumber=&lahendiKpvAlgu=01.01.2014&lahendiKpvLopp=31.12.2016&menetluseKpvAlgu=&menetluseKpvLopp=&kohus=1332&kohtunik=&annotatsiooniSisu=&menetluseLiik=&lahendiLiik=&lahendiTekst=Vangla> (külastatud 20.02.2017).

¹¹ P. Talv. Uus halduskohtumenetluse kord kiirendab kohtupidamist. Justiitsministeeriumi kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://www.just.ee/et/uudised/uus-halduskohtumenetluse-kord-kiirendab-kohtupidamist> (külastatud 24.04.2017)

¹² K. Kangro. Rask: Vangide kaebustele kuulub liiga palju kohturessurssi. Internetis kättesaadav: <http://www.postimees.ee/868612/rask-vangide-kaebustele-kulub-liiga-palju-kohturessurssi> (külastatud 24.04.2017).

teada, et seni oleks keegi analüüsinud kinnipeetavate kaebuseid halduskohtusse, mis puudutavad kinnipeetavate ja vanglaametnike suhteid ning nendevahelisi konflikte.

Nagu eelpool mainutule moodustavad kinnipeetavate kaebused suure osa halduskohtus menetluses olevatest asjadest, kuid autor on seisukohal, et kohtute koormus oleks olulisel määral väiksem, kui vanglasisesed menetlejad menetleksid kinnipeetavate suhtes alustatud distsiplinaarmenetlusi ja nende vaideid efektiivselt ning erapooletult. Samuti on oluline lisaks õiguspärasele menetlusele, et oleks koostatud ka õiguspärane ja põhjendatud otsus, kus oleks kinnipeetavale selgelt ja arusaadavalt põhjendatud miks tema suhtes selline otsus tehti või miks jäeti tema kaebus/vaie rahuldamata.

Magistritöö eesmärk on selgitada välja milles seisnevad vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktid vanglas ning mis on konfliktide tekke põhjused. Lisaks on eesmärgiks selgitada välja kinnipeetavate kaebuste asjakohasus ja kaebuste rahuldamise protsent halduskohtus ning seejärel analüüsida kas hetkel kehtivat vanglasüsteemi on võimalik muuta efektiivsemaks ja paremaks. Antud analüüsi peamiseks sihiks on läbi ettepanekute vähendada halduskohtute koormust kinnipeetavate poolt esitatud kaebuste osas. Selleks, et uurimusküsimustele vastuseid leida, uuris autor Tartu Halduskohtu (Tartu ja Jõhvi kohtumaja) 2014 kuni 2016 aastal jõustunud kohtulahendeid, mis käsitlesid kinnipeetavate ja vanglaametnike suhteid ja nendevahelisi konflikte, et saada teada, kui suurel määral on kinnipeetavate kaebused halduskohtusse põhjendatud vanglasisesese ebaõige menetluse osas.

Autor lähtub hüpoteesist, et kinnipeetavate kaebuseid ja distsiplinaarmenetlusi seoses konfliktidega vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel ei menetleta vanglasisesese menetlusega efektiivselt ega erapooletult. Püstitatud hüpoteesile püüab autor leida vastust kasutades 2014 kuni 2016 aastal Tartu Halduskohtus (Tartu ja Jõhvi kohtumaja) jõustunud kohtulahendeid seoses kinnipeetava ja vanglaametniku vaheliste konfliktidega.

Käesoleva magistritöö põhitekst koosneb sissejuhatusest ja viiest peatükist, mis jagunevad omakorda alapeatükkideks ning kokkuvõttest. Tööle on lisatud inglise keelne resüme.

Esimeses peatükis annab autor ülevaate Eesti Vabariigi vanglasüsteemist. Esimese peatüki alapeatükkides käsitles autor Eesti Vabariigi vanglasüsteemi kujunemist, kinnipeetavate õigusi

vanglas ning kinnipeetavate kaebeõigusi seoses nende suhtes algatatud distsiplinaarmenetlustega.

Teises peatükis on esitatud ülevaade vanglaametnike ja kinnipeetavate suhetest. Nimetatud peatüki alapeatükkides annab autor ülevaate vangla eesmärkidest, vanglaametnike tööülesannetest ja nende rollist vanglas ning mis põhjusel tekivad kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel konfliktid.

Kolmandas peatükis analüüsib autor aastate 2014 kuni 2016 kohtupraktikat seoses kinnipeetavate kaebustega halduskohtusse, mis puudutab kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikte vanglas. Jõustunud kohtulahendite analüüsimisel on autor üritanud leida vastust küsimusele, mida oleks vangla pidanud kinnipeetava kaebuse/vaide/distsiplinaarmenetluse menetlemisel tegema teisiti, et kinnipeetaval ei oleks tekkinud tunnet justkui vangla ei menetlenud tema kaebust/vaie/distsiplinaarmenetlust efektiivselt ega erapooletult. Neljanda peatüki lõpus on autor välja toonud viie kinnipeetava kaebused, mis rahuldati osaliselt, faktilised asjaolud ja kohtu põhjendused ning olulisemad autori seisukohad kinnipeetavate kaebuste ning kohtu põhjenduste osas. Samuti teeb autor nimetatud peatükis viie osaliselt rahuldatud kaebuste osas üldjärelused, mis on käsitletud täpsemalt töö viiendas peatükis.

Neljandas peatükis käsitleb autor taastava õiguse põhimõtet ning jagab nimetatud peatüki kolmeks alapeatükiks, kus ta annab ülevaate taastava õiguse põhimõtetest ja selle rakendamise võimalustest vanglas ning käsitleb maailma vanglaid, kus taastava õiguse põhimõtet juba rakendatakse. Täpsemate võrdluste esitamiseks toob autor välja Inglismaa ja Norra vanglate süsteemid, kus on taastava õiguse põhimõtte kasutusel.

Viimases ehk viiendas peatükis teeb autor ettepanekuid mida tuleks tema arvates vanglate distsiplinaarmenetluses ning kinnipeetavate kaebeõiguses muuta, et halduskohtu koormust vähendada kinnipeetavate alusetute kaebuste osas. Samuti esitab autor ettepanekuid vanglaametnike karistamiseks, vanglasisese menetluse muutmiseks ja taastava õiguse põhimõtte rakendamise võimaluste kohta vanglas.

Kuna magistritöö eesmärgiks oli välja selgitada milles seisnevad vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktid ja nende tekke põhjused vanglas, mis on kinnipeetavate kaebuste asjakohasuse ja rahuldamise protsent halduskohtus ning kuidas oleks võimalik vähendada

kinnipeetavate kaebuste hulka halduskohtus, siis kasutas autor töö koostamisel peamiselt kombineeritud meetodit, mis seisnes kohtupraktika analüüsi teostamisest koos erialakirjanduses käsitletuga ning kehtiva õigusega. Lisaks kombineeritud meetodi kasutamisele kasutas autor magistritöö koostamisel erinevaid normatiivakte, erialakirjandust, kohtupraktikat ning muid eesti- ja võõrkeelseid materjale. Erialakirjandusest kasutas autor käesoleva töö koostamisel eelkõige J. Sootaki ja P. Pikamäe „Kriminaaltäitevõigus“ ning M. Olesk „Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted.“ Siseriiklikest normatiivaktidest on töö koostamisel kasutatud peamiselt vangistusseadust ja selle kommenteeritud väljaannet, haldusmenetluse seadust, põhiseadust ja vangla sisekorraeeskirja. Rahvusvahelisest normatiivmaterjalidest kasutas autor Euroopa Vanglareeglistikku ja piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee standardeid. Lisaks siseriiklikele ja rahvusvahelistele normatiivmaterjalidele analüüsib autor töö raames ka teemakohaseid Riigikohtu ja halduskohtute kohtulahendeid.

Magistritöö autor tänab oma juhendajat Anna Markina't asjakohaste nõuannete ja soovitude eest, mis olid töö koostamisel suureks abiks.

1. Ülevaade Eesti Vabariigi vanglasüsteemist

1.1. Eesti vanglasüsteemi ajalooline taust ja kujunemine

„Eesti Vabariigi vanglasüsteemi sünnipäevaks peetakse 22. jaanuarit 1919 – sel päeval asutas Ajutine Valitsus seadusega „Vangimajade valitsuskord” kohtuministeeriumi juurde vangimajade peavalitsuse, millele allutati kõik vanglaasutused.“¹³ Vastavalt filosoofilistele ja karistusteoriatele on vangla funktsioonid ja eesmärgid muutunud aja jooksul väga palju. Kuid hoolimata muutustest on vangla peamiseks eesmärgideks olnud alati kurjategijate kinnihoidmine ühiskonna kaitseks, kurjategijate karistamine ja süstemaatilise järelevalve teostamine kurjategijate üle.¹⁴

Arvestades asjaolu, et vangla on alati olnud koht, kus kurjategijad peavad kandma karistust, siis Eesti Vabariigi vanglasüsteemi algusaastatel kohustati kõiki töövõimelisi vange töötama, kuna kohtuminister leidis, et vanglaid peab finantseerima riik.¹⁵ Seetõttu oli vaja, et kinnipeetavad tasuksid ise oma ülalpidamiskulud¹⁶ ning seda said kinnipeetavad teha üksnes neile ettenähtud tööd tehes. Lisaks enda ülalpidamiskulude tasumisele oli kinnipeetavate tööle rakendamise eesmärgiks nende võõrandamine laisklemisest.¹⁷ Samuti oli kinnipeetavate tööle rakendamise eesmärk tõsta vangide huvi töö vastu ning õpetada neile selgeks mõni kasulik eriala mida nad saaksid kasutada kui nad on oma karistuse ära kandnud ja vanglast vabanenud. Kuigi enamus kinnipeetavate poolt teenitud raha läks nende ülalpidamiskulude katteks, siis suureks motivatsiooniks töö tegemisel oli kinnipeetavatel ka asjaolu, et ülalpidamiskuludest järgi jäänud teenistusest said nad aidata/toetada oma perekonda. Oluline on märkida, et nimetatud süsteemi kohaselt ei pidanud kinnipeetavad ise tööd leidma, et oma ülalpidamiskulusid riigile hüvitada vaid töökoha pidi kinnipeetavatele tagama vangla.¹⁸

Arvestades kinnipeetavate arvu Eesti Vabariigi vanglasüsteemi kujunemise algusaastatel, siis selleks, et tagada kinnipeetavatele tööd, ei olnud töökohad üksnes vangla siseruumides, vaid

---

¹³ Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2006, lk 4-5. Internetis kättesaadav:

http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/aastaraamat_2006_kodulehele.pdf (külastatud 01.02.2017).

¹⁴ U. Uulimaa-Margus. Vanglate ajaloo ja arhitektuuri kujunemisest. Sisekaitseakadeemiaia 2008, lk 2.

¹⁵ U. Ilm. EESTI VABARIIGI VANGLAD 1918...1940. Kirjastus E-INFO. Tallinn 1994, lk 9.

¹⁶ Samas, lk 17.

¹⁷ Justiitsministeerium (viide 13), lk 4-5.

¹⁸ U. Ilm (viide 15), lk 60.

vangide tööjõudu kasutati ka palju välitöödel nagu näiteks turbarabas või metsatöödel.¹⁹ Väljaspool vanglat said kinnipeetavad teha tööd üksnes järelevalve saatel, mistõttu ei olnud kinnipeetavatel võimalus töötada ka kusagil mujal kui vangla poolt pakutud töökohtades. Seega arvestades asjaolu, et vangla tagas kinnipeetavatele töökoha oli kinnipeetavatel endil vaja üksnes huvi ausa töö tegemise vastu ning isegi kui neil puudus huvi olid nad kohustatud tööd tegema. Vastasel juhul ei olnud kinnipeetaval raha, mille eest tasuda riigile oma ülalpidamiskulud.

Kuigi iseseisvunud Eestis kehtis Vana Nuhtlusseadustik ning umbes 200. inimesel oli aastal 1922 karistuseks mõistetud sunnitöö²⁰ ei olnud vanglad enam üksnes nuhtluskohad Nõukogude Liidu vanglasüsteemi kohaselt, vaid vanglate eesmärgiks seati õppida tundma vangide isiksuse puudusi, et neid mõjutada inimväärsel elule vanglast vabanedes ilma, et nende inimväärikust oleks alandatud.²¹ Oluline on märkida, et kuigi 1922. aastal oli umbes 200. inimesele karistuseks mõistetud sunnitöö, siis 1920. aastal võeti vastu seadus millega loodi võimalus karistada süüdimõistetuid ka tingimisi ilma, et neile oleks määratud reaalne vanglakaristus. Lisaks 1920. aastal vastuvõetud seadusele loodi veidi hiljem vangide hooldamise seltsid, kes kandsid hoolt vabanenute eest, valvasid kohtu poolt valve alla antud isikute järele ning hoolitsesid kinnipeetavat kõlbelise arenemise ja kultuuriliste tarviduste eest.²² Selline 1919. aastal loodud vanglasüsteem kehtis kuni Eesti Vabariigi annekteerimiseni, kuna pärast annekteerimist lülitati Eesti NSV kinnipidamiskohad Nõukogude Liidu vangistusasutuste süsteemi.²³

1961. aastal loodi Nõukogude Liidu poolt Eestisse üksnes üld-, tugevdatud ja range režiimiga kolooniaid, mistõttu pidid osad kinnipeetavad kandma oma karistust väljaspool Eestit loodud kolooniates.²⁴ Selliste kolooniate režiimiga kadus ära Eesti Vabariigis 1919. aastal loodud vanglasüsteem ning samuti igasugune eesmärk kinnipeetavate mõjutamiseks õiguskuulekale käitumisele. Nimetatud kolooniate režiimi ajal puudusid kinnipeetavatel igasugused õigused - nad olid üksnes tööjõud, keda oli võimalik tasuta ära kasutada.

---

¹⁹ Justiitsministeerium (viide 13), lk 4-5.

²⁰ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 39/89.

²¹ Justiitsministeerium (viide 13), lk 4-5.

²² Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2015, lk 3. Internetis kättesaadav: https://issuu.com/vanglateenistus/docs/vanglaameti_aastaraamat_veeb (külastatud 22.04.2017).

²³ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 40/92.

²⁴ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 40/92.

Kuigi ettevalmistused õigussüsteemi ümberkorraldamiseks olid alanud juba 1980. aastate teises pooles, muutus pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumisel 1991 aastal uute seaduste väljatöötamise vajadus eriti teravaks.²⁵ Peale taasiseseisvumist mindi üle uuele õigussüsteemile,²⁶ mis tõi kaasa olulised muudatused sanktsioonisüsteemis. Uuendatud 1992. aasta kriminaalkodeksist tühistati sellised karistusliigid nagu vabadusekaotuseta paranduslik töö, tingimisi vabadusekaotus ühes kohustusliku töölerakendamisega, asumiseleasaatmine ja väljasaatmine ning kasvatus- ja tööprofülaktooriumi saatmine. Nende asemel nägi kodeks ette kahte põhikaristust: rahaträhv (päevamäärasüsteemis) ja vabadusekaotuse koos võimalusega mõista see tingimisi.²⁷

Vanglate välisvalve üle võttis kontrolli endise vangimajade peavalitsuse asemel kinnipidamiskohtade amet koos kodukaitsega. Lisaks 1992. aastal uuenenud kriminaalkodeksile alustati 1993. aastal vanglasüsteemide muutmist läbi reformide. Nõukogudeaegsete töökolooniate asemel loodi avavanglad, poolkinnised ja kinnised vanglad.²⁸ Lisaks vanglate reformile tehti ka karistusõiguse reform, mille kontseptsioon nägi ette Eesti senise nõukogude karistusõiguse asendamist Euroopa õigustraditsioonidega.²⁹ Nende kahe reformi järel hakati kinnipeetavatesse suhtuma jälle kui inimestesse, kes vajasisid abi õiguskuulekale käitumisele suunamiseks.

Läbi Eesti Vabariigi vanglasüsteemi ajaloo on olnud vanglate eesmärk Eestis erinev, kuid peamiselt on siiski kehtinud eesmärk suunata kinnipeetavad õiguskuulekale käitumisel, et nad ei paneks toime uusi kuritegusid. Oluline on siinkohal märkida, et nimetatud eesmärki ei ole varasemalt kusagil kirjalikult fikseeritud, mistõttu saab autor nimetatud vangla eesmärke üksnes oletada kirjandusest tulenevate asjaolude põhjal.

Kindlasti ei ole Eesti Vabariigi vanglasüsteem lõplikult välja kujunenud ning seda kinnitab ka asjaolu, et Eesti vanglasüsteemis toimub viimastel aastatel pidev areng. Üheks olulisemaks arenguks võib pidada asjaolu, et toimub üleminek okupatsiooniaegsetelt ühiselamuvanglatelt kambersüsteemi vanglatele.³⁰ Samuti on oluline märkida vanglasüsteemi arengu puhul, et nüüdseks on vanglate põhimäärustes kirjalikult fikseeritud hetkel kehtivad vanglate eesmärgid,

---

²⁵ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 42/100.

²⁶ J. Sootak. Kriminaalpoliitika. Kirjastus Juura. Tallinn 2015, lk 224/1.

²⁷ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 42/100.

²⁸ Justiitsministeerium (viide 13), lk 4-5.

²⁹ J. Sootak (viide 26), lk 231/29.

³⁰ Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008, lk 23.

mida varem tehtud ei olnud, milleks on vabadusekaotuse ja eelvangistuse täideviimine ning kriminaalhoolduse korraldamine (Tallinna Vangla põhimäärus § 1 lg 1, Viru vangla moodustamine ja põhimäärus § 2 lg 1 ja Tartu Vangla põhimäärus § 1 lg 1).³¹ Samuti keskendutakse kinnipeetavate resotsialiseemisele, mille eesmärgiks on seatud aidata kinnipeetavatel pärast karistuse kandmist ning vanglast vabanemist ühiskonda tagasi pöörduda.³²

Lisaks eeltoodule on Eesti Vabariigi kehtivas vanglasüsteemis tarvitusele võetud tänapäevase teadusele tuginev karistusaja planeerimise mudel, milles arvestatakse inimese varasemat elukäiku ja sotsiaalset tausta. Täiendavalt on muutunud suuresti võrreldes varasemaga ka vangide töötegemise ja õppimise korraldused, sest võrreldes Eesti Vanglasüsteemi algusaastatega on kinnipeetavatele määratud karistused tunduvalt lühemad.³³

1.2. Kinnipeetavate õigused vanglas

„Korrektne suhtumine kinnipidamisasutustes viibivatesse isikutesse ning nende inimväärikuse tagamine iseloomustab ühiskonna arengut, olles demokraatliku õigusriigi karistusõiguse üheks nurgakiviks ja iseloomustades seda, millised me oleme.“³⁴

Eesti Vabariigi kodanike, kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute põhiõigused on reguleeritud põhiseaduses (edaspidi nimetatud PS)³⁵ ning kehtivad lisaks PS-is märgitud õigused, mis on reguleeritud erinevates konventsioonides/deklaratsioonides, millega Eesti Vabariik on liitunud nagu näiteks Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste konventsioon.³⁶

Juhul, kui isik on kohtuotsusega süüdi mõistetud ning talle on määratud reaalne vangistus ehk vabaduse kaotamine võib tema põhiõigusi, mis on õigusaktides sätestatud, piirata üksnes

³¹ Tallinna Vangla põhimäärus. RT I, 21.04.2016, 6. Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus. RT I, 21.04.2016, 15. Tartu Vangla põhimäärus. RT I, 18.02.2016, 2.

³² Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2002/2003, lk 5.

³³ Justiitsministeerium (viide 22), lk 3.

³⁴ M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Justiitsministeerium 2010, Tallinna Raamatutrükikoda, lk 15.

³⁵ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2, § 9.

³⁶ Inimõiguste ülddeklaratsioon. Internetis kättesaadav: <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=est> (külastatud 02.02.2017).

vabaduse kaotamisega. Kinnipeetava õiguste piiramisel tuleb lisaks üldistele õigusaktidele lähtuda ka vangistusseaduses märgitud kinnipeetute õigustest.³⁷

Kuigi Eesti Vabariigis karistust kandvate kinnipeetavate õigused vanglas on reguleeritud erinevates seadustes ja konventsioonides on lisaks neile Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee välja andnud soovitusliku vanglareeglistiku liikmesriikidele (*Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules*) (edaspidi nimetatud vanglareeglistik),³⁸ mille eesmärk on Euroopa Nõukogu liikmesriikide vanglasüsteemide ühtlustamine kinnipeetavate inimõiguste ja põhivabaduste tagamisel.³⁹ Seda just seetõttu, et sõltuvalt liikmesriigist on kinnipeetavate õigused erinevad, mistõttu usutakse, et nimetatud vanglareeglistikuga on võimalik ühtlustada kinnipeetavate õiguseid Euroopa Liidu liikmesriikide vanglates. Kuid siinkohal on oluline rõhutada, et vanglareeglistik ei ole akt, mis loob liikmesriigile kohustusi ja kinnipeetavatele õigusi, vaid annab üksnes suuniseid inimõiguspoliitika eri riikide õiguskordade ühtlustamiseks.⁴⁰ Nimetatud seisukohta on kinnitanud Eesti Vabariigis ka Riigikohus oma lahendis, milles leidis, et „soovitusliku iseloomuga "Euroopa Vanglareeglistiku" normid ei ole küll õiguslikult siduvad, kuid neid tuleks käsitada eesmärkide ja põhimõtetenä, mille täitmise poole püüelda ja millest võimaluse korral juhinduda Eesti õigusaktide tõlgendamisel ja rakendamisel.“⁴¹

Lisaks erinevatele õigusaktidele ja Euroopa Nõukogu Ministrite välja antud soovituslikule vanglareeglistikule on piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee (edaspidi nimetatud CPT) välja töötanud standardid,⁴² mille alusel kontrollitakse liikmesriikide kinnipidamisasutusi, sh ka vanglate olukorda ning tingimuste ja kohtlemise vastavust konventsioonile.⁴³ Oluline on märkida, et kuigi CPT saab kontrollida kinnipidamisasutuste tegevust on nende välja töötatud standardid samuti soovituslikud nagu ka vanglareeglistik. Kuid sõltumata seadusest või soovitusest on nende kõigi ühine eesmärk siiski, et vanglas viibivatel kinnipeetavatel oleks tagatud inimväärikus.

³⁷ Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Internetis kättesaadav: <http://www.refworld.org/docid/43f3134810.html> (külastatud 02.02.2017).

³⁸ Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules (viide 37).

³⁹ M. Olesk (viide 34), lk 47.

⁴⁰ Samas, lk 44-46.

⁴¹ RKHKo 7.04.2010, 3-3-1-5-10, p 19.

⁴² Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee standardid. Internetis kättesaadav: <http://www.cpt.coe.int/lang/est/est-standards.pdf> (külastatud 02.02.2017).

⁴³ Vanglateenistuse kodulehekül (viide 6).

Arvestades asjaolu, et mitte ükski organisatsioon ei saa kontrollida kinnipeetavate elutingimusi peale CPT, siis korraldab CPT delegatsioon inimväärikuse tagamiseks kinnipidamiskohtade külastusi, et hinnata seda kuidas vabaduskaotuses inimesi koheldakse. Külastuse ajal on CPT delegatsioonil piiramatult juurdepääs kinnipidamiskohtadesse ja õigus sellistes asutustes piiramatult ringi liikuda. Samuti on delegatsioonil õigus vestelda eraviisiliselt vabaduskaotuses inimestega. Pärast igakordset külastust saadab CPT vastavasse riiki üksikasjaliku aruande. Aruanne sisaldab CPT delegatsiooni tähelepanekuid ja soovitusi, kommentaare ning teabepäringuid. Lisaks külastusele ja aruande koostamisele palub CPT ka külastatud riigilt üksikasjalikku vastust nende teemade kohta mida aruandes tõstatatakse.⁴⁴ Eesti Vabariigi kinnipidamisasutusi külastas CPT viimati 30. mail 2012 kuni 6. juunini 2012.⁴⁵

Kuigi CPT on ainus organisatsioon, millel on õigus külastada vanglaid ilma juurdepääsu piiranguteta, on Eesti Vabariigis tulenevalt õiguskantsleri seaduse § 27 lg-st 2 ka õiguskantsleril õigus teha vanglatesse kontrollkäike,⁴⁶ mille eesmärgiks on tuvastada kuidas on kaitstud vanglas viibivate süüdimõistetud täiskasvanud isikute ning alaealiste süüdimõistetute ja vahistatute põhiõigused ja -vabadused.⁴⁷ Kontrollkäigu järel koostab õiguskantsler kokkuvõtte kontrollkäigust ning esitab vanglale soovitusel mida tema arvates tuleks muuta, et parandada kinnipeetavate põhiõiguste ja -vabaduste kaitset vanglas.

Eeltoodust tulenevalt on vanglas karistust kandval kinnipeetaval alles tema põhiõigused nagu igal inimesel, kuid neid on üksnes piiratud kooskõlas PS-ga. Piirang kinnipeetava liikumisvabadusele ei muuda olematuks tema õigust teistele õigustele. Antud seisukohta on kinnitanud ka Euroopa Inimõiguste Kohus (edaspidi nimetatud EIK) oma lahendis Hirst vs. Ühendkuningriik, „milles kohus rõhutas, et kinnipeetavatel säilivad kõik õigused ja vabadused, mis on konventsiooniga tagatud, välja arvatud õigus artikli 5 kohaselt isikuvabadusele, mida on seaduslikult piiratud.“ Lisaks märkis kohus antud lahendis, et vanglaametnikel „ei ole lubatud kinnipeetava väärkohtlemine, tema ebainimlik või alandav kohtlemine või karistamine tingimustes, mis on vastuolus artikliga 3, kinnipeetavatel on õigus era- ja perekonnaelu kaitsele, õigus mõttevabadusele, õigus praktiseerida oma religiooni, õigus juurdepääsule advokaadi

---

⁴⁴ Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee standardid (viide 42).

⁴⁵ Raport Eesti valitsusele piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) Eesti külastuse kohta, mis toimus 30. mai kuni 06. juuni 2012. Internetis kättesaadav: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-01-inf-est.pdf> (külastatud 02.02.2017).

⁴⁶ Õiguskantsleri seadus. RT I, 06.04.2016, 23, § 27/2.

⁴⁷ Õiguskantsleri 2008. aasta Viru Vangla kontrollkäigu kokkuvõte. Internetis kättesaadav: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_viru_vangla_0.pdf (külastatud 06.03.2017).

juurde ja kohtusse artikli 6 kohaselt.“ Kinnipeetavatele määratud piirangud peavad olema põhjendatud, proportsionaalsed ja õigustatud ka individuaalsel juhul.⁴⁸

Juhul, kui kinnipeetav tunneb, et tema seadustest ja konventsioonidest sätestatud õigusi või vabadusi on rikutud on tal õigus pöörduda abi saamiseks Eesti Vabariigi kohtu poole nagu igal inimesel ning kui ta leiab, et Eesti kohtusüsteemis ei menetletud tema kaebust õiguspäraselt, mille tulemusel on kohus jõudnud ebaõige kohtulahendini, siis on tal õigus pöörduda EIK-sse.⁴⁹

1.3. Kinnipeetava kaebeõigus

Arvestades asjaolu, et kinnipeetavate õigused ja liikumisvabadus on vanglas piiratud, siis vangla julgeoleku ja korra tagamiseks on ette nähtud kinnipeetavate distsiplinaarne mõjutamine, mille eesmärk on normidest kinnipidamine teatud kollektiivis.⁵⁰ Selleks, et vangla tohiks kinnipeetavat distsiplinaarselt mõjutada peab kinnipeetav olema toime pannud distsipliinirikumise, mis seisneb kinnipeetavatele õigusaktidega pandud kohustuste süülises rikkumises.⁵¹ Kinnipeetavate süülised õigusvastased tegevused või tegevusetused on määratud Eesti Vabariigis toimivate vanglate kodukorras.

VangS § 63 lg 1 sätestab, et vangla sisekorraeeskirjade või muude õigusaktide nõuete süülise rikkumise eest võib kinnipeetavale kohaldada distsiplinaarkaristusi.⁵² Kohaldatavaks distsiplinaarkaristuseks võivad olla VangS § 63 lg 1 kohaselt:

- I. noomitus;
- II. isikliku raadio, televiisori või muu vajaliku elektriseadme kasutamise keelamine kuni 45 päevaks;
- III. ühe lühi- või pikaajalise kokkusaamise keelamine;
- IV. töölt eemaldamine kuni üheks kuuks;
- V. kartserisse paigutamine kuni 45 ööpäevaks.⁵³

---

⁴⁸ M. Olesk (viide 34), lk 57.

⁴⁹ M. Olesk (viide 34), lk 32.

⁵⁰ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 123/299.

⁵¹ Samas, lk 123/301.

⁵² Vangistusseadus (viide 2), § 63/1.

⁵³ Samas.

Distsiplinaarmenetluse algatamise puhul on tegemist vangla diskretsiooniotsusega, kuna vangla direktoril on õigus alati loobuda distsiplinaarkaristuse kohaldamisest isegi kui on ilmne kinnipeetava distsipliinirikumine, mida menetletakse vanglasiseselt. Distsiplinaarmenetlust menetleb vangla direktor või tema poolt määratud vanglaametnik, kes peab menetluse käigus välja selgitama distsipliinirikumise asjaolud, põhjused ning samuti määrama kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse.⁵⁴

Kuigi seaduses on distsiplinaarkaristused märgitud loeteluna on Riigikohus siiski täpsustanud, et distsiplinaarkaristuse kohaldajale ei ole nimetatud loetelu järjekord vanglasisesel menetlemisel siduv,⁵⁵ vaid menetleja peab lähtub distsiplinaarsüüteo asjaoludest, mis on menetluse käigus tuvastatud ning seejärel määrama kinnipeetavale karistuse vastavalt kinnipeetava distsipliinirikumisele. Lisaks eeltoodule on Riigikohus täpsustanud, et distsiplinaarmenetluse algatamiseks ja distsiplinaarkaristuse määramiseks on vaja esmalt tuvastada, kas kinnipeetav on toime pannud distsiplinaarsüüteo ning kas on täidetud vastav teokoosseis.⁵⁶ Lisaks tuleb tuvastada kinnipeetava tahtlus või ettevaatamatus rikkumise toimepanemisel.⁵⁷ Juhul, kui vanglasisesel menetlusega vangla direktor või tema poolt määratud vanglaametnik ei tuvasta eelnimetatud asjaolusid, ei ole õiguspärane määrata kinnipeetavale distsiplinaarkaristust.

Vanglasisesel õiguspärase menetluse korral on kinnipeetaval õigus koostada vanglasisesel menetluse lõpetuseks koostatud haldusakti peale vaie, kui ta leiab, et distsiplinaarkaristuse algatamisega ja määramisega, on rikutud tema õigusi.⁵⁸ „Vaie on isiku kirjalik taotlus haldusakti terviklikult või osaliselt kehtetuks tunnistamise, ettekirjutise tegemise, asja uuesti otsustamise või toimingute sooritamise nõue haldusorganile.“⁵⁹

Riigikohus on märkinud, et PS §-des 13, 14 ja 15 ette nähtud õigus kohtulikule kaitsele hõlmab nii isiku õigust esitada õiguste ja vabaduste rikkumise korral kaebus kohtule, kui ka riigi kohustust luua põhiõiguste kaitseks kohane kohtumenetlus, mis on õiglane ja tagab isiku õiguste tõhusa kaitse.⁶⁰

---

⁵⁴ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 124/308.

⁵⁵ RKHKo, 06.06.2012, 3-3-1-91-11, p 14.

⁵⁶ RKHKo, 07.11.2011, 3-3-1-51-11, p 10.

⁵⁷ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 123/301.

⁵⁸ Vanglateenistuse koduleheküljel (viide 6).

⁵⁹ L. Maidise, P. Pikamäe, J. Sootak VangS § 28 kumm p 2 – Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juua 2014.

⁶⁰ RKPKm 30.12.2008, 3-4-1-12-08, p 19.

Eesti Vabariigi PS-es on märgitud Eesti Vabariigi kodanike, kui ka Eestis viibivatel välisriikide kodanike ja kodakondsuseta isikute põhiõigused, sh õigus kohtulikule kaitsele (PS §-des 13, 14 ja 15).⁶¹ Kuigi seaduse järgi ja kohtupraktika kohaselt on inimestel õigus kohtulikule kaitsele kui tema õigusi või vabadust on rikutud, siis on oluline märkida, et nimetatud sätted ei kehti kinnipeetavatele vanglas automaatselt.

Tulenevalt VangS § 1¹ lg-st 5 on kinnipeetaval ja vahistatul õigus esitada vangla haldusakti või toimingu peale kaebus halduskohtule halduskohtumenetluse seadustikus (edaspidi nimetatud HKMS) sätestatud alustel ja korras tingimusel, et kinnipeetav või vahistatud on eelnevalt esitanud vaide vanglateenistusele või Justiitsministeeriumile.⁶² Vaide esitamine vanglateenistusele või Justiitsministeeriumile sõltub sellest, kas kinnipeetava suhtes tegi otsuse või toimingu vangla direktor või tema poolt volitatud vanglaametnik. Juhul, kui vanglasisest distsiplinaarmenetlust menetles vangla direktor on kinnipeetav kohustatud esitama vaide Justiitsministeeriumile ning kui haldusakti koostas vangla direktori poolt volitatud vanglaametnik, siis tuleb kinnipeetaval esitada vaie vanglateenistusele.⁶³ Vaide esitamisel peab kinnipeetav vaides põhjendama, miks ta arvab, et tema õigusi on rikutud ja miks tema arvates ei olnud vanglasisene menetlus õiguspärane ning miks ta arvab, et tema õigusi on vanglasisese distsiplinaarmenetluse käigus rikutud.⁶⁴ Vaide menelejal on kohustus lahendada kinnipeetava vaie 30 päeva jooksul, arvates vaide esitamisest.⁶⁵

„Vaide läbivaatamisel tuleb algset haldusakti või toimingut kontrollida igakülselt ja põhjalikult, andmaks hinnangut selle õiguspärasusele. Kontrollida tuleb nii asja formaalset (vormilist ja menetlusõiguslikku) kui ka materiaalsoiguslikku ehk sisulist poolt.“⁶⁶ Samuti tuleb arvesse võtta enne ja pärast vaideotsust kehtinud seaduse muudatusi.⁶⁷ Vaidemenetluse lõpetuseks tuleb vaide menetlejal teha vaideotsus vastavalt haldusmenetluse seadustik (edaspidi nimetatud HMS) §-le 85, mille kohaselt on valet sisuliselt lahendades haldusorganil õigus teha alljärgnev vaideotsus:⁶⁸

---

⁶¹ Põhiseadus (viide 35), §-id 13-15.

⁶² Vangistusseadus (viide 2), § 1¹/5.

⁶³ Vanglateenistuse kodulehekülg (viide 6).

⁶⁴ Samas.

⁶⁵ Vangistusseadus (viide 2), § 1¹/7.

⁶⁶ A. Aedmaa, E. Lopman, N. Parrest, I. Pilving, E. Vene. Haldusmenetluse käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004, lk 417 p 11.7.1.. Internetis kättesaadav <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/14765/9985568605.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (külastatud 09.04.2017).

⁶⁷ Samas, lk 417.

⁶⁸ Samas, lk 422.

- I. rahuldada vaie ja tunnistada haldusakt kas täielikult või osaliselt kehtetuks ning kõrvaldada haldusakti faktilised tagajärjed;
- II. teha ettekirjutus haldusakti andmiseks, toimingu sooritamiseks või asja uueks otsustamiseks;
- III. teha ettekirjutus toimingu tagasitäitmiseks;
- IV. jätta vaie rahuldamata.⁶⁹

Juhul, kui vaidemenetluses on vanglateenistus või Justiitsministeerium vaide kinnipeetavale tagastanud, rahuldanud, rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud on kinnipeetaval õigus pöörduda oma kaebusega halduskohtu poole. Kuid seda üksnes juhul, kui ta leiab ja suudab halduskohtus ka põhjendada, et vangla on oma tegevusega või haldusaktiga rikkunud tema õigusi või menetlenud vanglasisest menetlust õigusvastaselt ja ta ei nõustu vanglateenistuse või Justiitsministeeriumi lahendusega tema vaide osas.⁷⁰ Kokkuvõtvalt on oluline märkida, et kehtiva õigussüsteemi kohaselt on kinnipeetaval halduskohtusse pöördumise eelduseks see, et ta on läbinud vaidemenetluse vanglateenistuses või Justiitsministeeriumis.

Kui kinnipeetav on täitnud halduskohtusse pöördumise eeldused ehk on läbinud peale distsiplinaarmenetluse lõpetamise otsuse kätte saamist vaidemenetluse vanglateenistuses või Justiitsministeeriumis ning omab kaebeõigust ja on esitanud põhjendatud kaebuse halduskohtusse tähtaegselt vastavalt HKMS § 75 sätestatule,⁷¹ ehk 30 päeva jooksul arvates päevast, millal kinnipeetav vaidlustatavast haldusaktist või toimingust teada sai või oleks pidanud teada saama, siis peab kohus kaebuse menetlusse võtmisel alati ja igakülgsest kontrollima isiku õiguste rikkumist, põhjendatud huvi olemasolu ning seda, kas kaebusega on võimalik üldse saavutada taotletavat eesmärki (kas kaebuses on esitatud eesmärgi saavutamiseks vajalikud ja asjakohased taotlused jne).⁷² Sellise kaebeõiguse kontrollimisega välistab halduskohus kaebeõigusega kinnipeetavate kaebuste menetlemise.

Kokkuvõtvalt peab kohus tuvastama kinnipeetava kaebeõiguse olemasolu⁷³ kaebuse menetlusse võtmisel ning kui kinnipeetava kaebeõigus tuvastatud ning kinnipeetava kaebus vastav seaduses sätestatud nõuetele on halduskohus kohustatud võtma kinnipeetava kaebuse

---

⁶⁹ Haldusmenetluse seadus. RT I, 25.10.2016, 5, § 85.

⁷⁰ Vangistusseadus (viide 2).

⁷¹ Haldusmenetluse seadus (viide 65), § 75.

⁷² Halduskohtumenetluse seadustik. RT I, 13.04.2016, 4.

⁷³ A. Pilv. Õigumõistmine milliste eesmärkide nimel. *Juridica*, 2011/IV, lk 243–248.

menetlusse, milles kinnipeetaval on õigus nõuda halduskohtult HMS § 72 lg 1 p-de 1-3 alusel alljärgnevat:

- I. haldusakti kehtetuks tunnistamist;
- II. haldusakti osa kehtetuks tunnistamist, kui seadus ei piira haldusakti osalist vaidlustamist;
- III. ettekirjutuse tegemist haldusakti andmiseks, asja uueks otsustamiseks või toimingu sooritamiseks.⁷⁴

Kuid kinnipeetava õigused halduskohtu menetluses ei piirdu üksnes ülaltoodud õigustest, vaid lisaks haldusakti vaidlustamisele on kinnipeetaval tulenevalt HMS § 71 ja § 72 sätestatud õigus vaidlustada haldusaktist eraldi alljärgnevaid menetluslikke rikkumisi:

- I. viivituse;
- II. tegevusetuse;
- III. ametiisiku taandamisest keeldumise;
- IV. haldusakti andmise taotluse tagastamise;
- V. muu seaduses sätestatud toimingut.

Täiendavalt eeltoodud kinnipeetavate kaebeõigustele, mida võimaldab kinnipeetavatele vanglateenistus, Justiitsministeerium ja halduskohus on kinnipeetavatel õigus pöörduda oma kaebusetega ka vanglakomisjoni poole, mille ülesanne on tagada üldsuse kontroll vangla üle ja aidata vangla juhtkonnal korraldada vangla tööd,⁷⁵ sh lahendada vangide paigutamise, õppimise, töötamise toetustamise, meditsiinilise teeninduse, järelevalve ja teiste karistuse täideviimisega seonduvaid küsimusi. Selleks, et vanglad ei oleks enesesse sulgenud süsteem, vaid seal toimuv oleks ühiskonnale nähtav ja arusaadav on loodud ühenduste kaasamisel vanglakomisjonid.⁷⁶

Arvestades asjaolu, et vanglakomisjon on loodud ühenduste kaasamisel ja sinna kuuluvad vanglast sõltumatud ja erapooletud isikud ning vanglakomisjoni väljundiks on vanglakomisjoni otsus, soovitus või protest,⁷⁷ siis saavad kinnipeetavad kaebuse esitamisega vanglakomisjonile teada üksnes komisjoni liikmete arvamuse/seisukoha kaebuses esitatud situatsioonile. Lisaks otsusele, soovitusele ja protestile on vanglakomisjonil õigus teha vanglale ettekirjutis kaebuses

---

⁷⁴ Haldusmenetluse seadus (viide 65), § 72/1.

⁷⁵ Vanglakomisjoni põhimäärus (viide 8).

⁷⁶ Justiitsministeerium (viide 30), lk 31.

⁷⁷ Samas, lk 31.

esitatud situatsiooni osas ning soovitusi situatsiooni lahendamiseks ja uute analoogsete olukordade vältimiseks. Kuid siinkohal on oluline märkida, et vanglakomisjon ei ole siiski kontrollfunktsiooni teostav organ ning komisjon ei saa teha vanglale ettekirjutisi, soovitusi, proteste või otsuseid, mis oleksid vanglale täidetavad. Vangla võib vanglakomisjoni ettekirjutisi, soovitusi, proteste või otsuseid arvestada vabatahtlikult, kuid samas, kui vangla seda ei tee, siis ei järgne sellele ühtegi sanktsiooni.

2. Vanglaametnike ja kinnipeetavate vahelised suhted

2.1. Vangla eesmärk ja vanglaametnike tööülesanded

Ajalooliselt on vanglate ülesehitus ja karistusmeetmed olnud väga erinevad, kuid sellest hoolimata on vanglad olnud suureks osaks kohtusüsteemidest alates 19. sajandist.⁷⁸ Samuti on läbi ajaloo üritatud leida vastust küsimustele 1) mis eesmärgil me kurjategijaid vangistame ning 2) mis funktsioonid peaksid kinnipidamisasutusel olema?⁷⁹ Nimetatud küsimuste vastused on sõltunud kehtivast õiguskorrast ja vanglasüsteemist, mistõttu on nende vastused ajaloo vältel olnud väga erinevad. Kuigi kunagine vanglasüsteem on teatud määral olnud aluseks kehtiva vanglasüsteemi kujundamiseks, siis hetkel on oluline üksnes millised on tänapäeva vanglate eesmärgid kinnipeetavate karistuse kandmise perioodil.

„Vabadusekaotus on süüdimõistetu isoleerimine, mis seisneb tema kinnipidamises selleks eraldi ettenähtud riiklikus või riigi kontrolli all olev asutus.“⁸⁰ Nagu sissejuhatuses juba mainitud on Eesti Vabariigi vanglad Justiitsministeeriumi valitsemisalas olevad valitsusasutused, mille ülesandeks on kurjategijatele määratud vabaduskaotuse täideviimine VangS sätestatud korras.⁸¹ Riigikohus on täpsustanud, et vangistuse sisu on isikult vabaduse võtmine, st teatud ajaks piiratakse isiku liikumisvõimalust ja võimalust realiseerida sellega olemuslikult seotud subjektiivseid põhiõiguseid.⁸² Seega vangistuse täideviimisel ei piirata üksnes kinnipeetava liikumis- ja suhtlusvabadust, vaid kogu tema eluolu seotakse vanglaga.⁸³ Lisaks allutatakse kinnipeetava vabadus VangS 2. ja 3. peatükist tulenevatele piirangutele, mis on vajalikud vangistuse täideviimiseks ning samuti määrab vangistusseadus ka kinnipeetava põhiõiguste piiramise mahu. Oluline on märkida, et vangistusseaduses loetletud piirangutest ei määrata, milliste konkreetsete põhiõiguste teostamist nende kaudu takistatakse, vaid see tuleb igal konkreetsel juhul tuvastada piirangu olemuse põhjal.⁸⁴ Eeltoodust tulenevalt võib

---

⁷⁸ G. Johnstone. Restorative Justice in Prisons: Methods, Approaches and Effectiveness. Strasbourg 29.09.2014, p 10. Internetis kättesaadav: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/Bureau%20documents/PC-CP%20\(2014\)%2017E_REV%20Report%20on%20Restorative%20Justice%20in%20Prisons%20by%20Mr%20Gerr%20%20%20.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/Bureau%20documents/PC-CP%20(2014)%2017E_REV%20Report%20on%20Restorative%20Justice%20in%20Prisons%20by%20Mr%20Gerr%20%20%20.pdf) (külastatud 06.04.2017).

⁷⁹ Samas, lk 10.

⁸⁰ J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2007, lk 96/79.

⁸¹ Eesti Keele Instituudi koduleht (viide 1).

⁸² RKÜKo, 07.12.2009, 3-3-1-5-09, p 30.

⁸³ L. Maidise. P. Pikamäe. J. Sootak (viide 49) § 2 komm p 5 .

⁸⁴ RKÜKo, 07.12.2009, 3-3-1-5-09, p 30.

määratleda vanglat kohaks, kus on kindlad reeglid mida kinnipeetavad peavad järgima, et karistuse vältel saaks kinnipeetavat suunata õiguskuulekale käitumisele. Lisaks eeltoodule on vangla puhul tegemist kohaga, kus piiratakse PS § 19 lg-st 1 tulenevat vaba eneseteostuse õiguse takistamise kaudu ka muu hulgas isiku õigust vabalt otsustada enda suhtlusringkonna, kasutatavate suhtluskanalite ja suhtluse sisu üle.⁸⁵

Eesti Vabariigis kehtiva vanglasüsteemi kohaselt on vangla eesmärk sätestatud VangS § 6 lg-s 1, mille kohaselt on vangistuse täideviimise eesmärk kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele ja õiguskorra kaitsmine.⁸⁶ Õiguskuuleka käitumise all ei ole seadusandja pidanud silmas üksnes kinnipeetava käitumise, iseloomu ja suhtumise parandamist ühiskonnas kehtivate tavade aktsepteerimise osas vanglas viibimise ajal, vaid ka suunamist sellisele eluviisile, kus kinnipeetav arvestaks ühiskonnas kehtivaid reegleid⁸⁷ ning, et kinnipeetav ei paneks karistuse kandmise ajal toime uut kuritegu.⁸⁸ Lisaks vangistuseaduses sätestatud eesmärkidele on vangistuse eesmärk täiendavalt kinnipeetava parandamisele ja suunamisele ka kinnipeetava taasühiskonnastamine, mis välistaks kinnipeetava vanglasse tagasi sattumise ning millega antakse kinnipeetavale teadmised ja oskused õiguskuulekaks eluks väljaspool vanglat.⁸⁹ Täiendavalt eeltoodud vangistuse eesmärkidele on Riigikohtu üldkogu asunud seisukohale, et kinnipeetava suunamine õiguskuulekale käitumisele tähendab niisugust täideviimist, mis peab andma vangistatule võime tulla sotsiaalselt vastutavana edaspidises elus toime ilma õiguskorda rikkumata. Nimetatud vangla eesmärkide täitmine hõlmab endas ühelt poolt meetmete võtmist ja kinnipeetavale tingimuste loomist, mis võimaldaksid tal taasühiskonnastuda, teiselt poolt aga kinnipeetava allutamist vanglas valitsevale korrale kui raamistikule kinnipeetava suunamisel.⁹⁰

Ainuüksi eelpool nimetatud meetmete kasutusele võtmine ei ole piisav, vaid on vaja ka inimesi, kes tegeleksid kinnipeetavatega, et nimetatud meetmed oleksid reaalselt ka rakendatud kinnipeetavate karistuse kandmise perioodil. Selleks, et kinnipeetavate suhtes oleks nimetatud meetmed rakendatud määrab eesmärkide täitmiseks vangla poolt määratud kinnipeetava kontaktisik kinnipeetavale vastavalt tema iseloomule, vajadustele ning karistusele rehabiliteerivaid tegevusi. Lisaks on oluline eesmärkide saavutamisel rehabiliteerivatele

---

⁸⁵ RKÜKo (viide 66), p 30.

⁸⁶ Vangistusseadus (viide 2).

⁸⁷ J. Sootak, P. Pikamäe (viide 3), lk 18/22.

⁸⁸ RKÜKo (viide 66), p 31.

⁸⁹ L. Abel. Vangistusseaduse praktilised võimalused kinnipeetavate radikaliseerimise vastu võitlemiseks. *Juridica*, 201/IV, lk 284.

⁹⁰ RKÜKo (viide 66), p 31.

tegevustele ka kinnipeetavate ja vanglaametnike omavahelised suhted, kuna vanglas viibimise ajal suhtlevad kinnipeetavad igapäevaselt nende üksuses töötavate vanglaametnikega.⁹¹

Riigikohtu üldkogu on leidnud, et õiguskuulekale käitumisele suunamist tuleb pidada vanglakaristuse täideviimise keskseks eesmärgiks.⁹² Seega lähtuvalt Eesti Vabariigi vanglasüsteemile jälgivad ja aitavad kinnipeetavaid suunata õiguskuulekale käitumisele vanglaametnikud, kelle ülesanne on tulenevalt VangS § 111 lg-st 1 kinnipeetava kinnipidamine ja järelevalve ning julgeoleku tagamine vanglas.⁹³ Vanglaametniku roll vanglas tuleneb ametniku ametinimetusest/juhendist ning vastavalt sellele puutub ka ametnik kinnipeetavaga kokku, kas igapäevaselt või vastavalt vajadusele. Ametnike rollid vanglas jagunevad alljärgnevalt:

- I. Valvur on vanglaametnik, kelle põhiülesanne on tagada kinnipidamisasutuses viibivate isikute järelevalve ehk valvur peab kandma hoolt selle eest, et kinnipeetavad järgiksid päevakavas märgitud tegevusi. Täiendavalt igapäevasele järelevalvele on valvurite ülesanne jälgida vangide käitumist ning juhul, kui kinnipeetav rikub kinnipidamistingimusi peab ta teavitama vangla juhtkonda kinnipeetava poolsest rikkumisest ning koostama kinnipeetava rikkumise kohta ettekande, mille alusel saab vanglasisene menetleja algetada kinnipeetava suhtes distsiplinaarmenetluse. Lisaks valvuritele, kes tegelevad igapäevaselt kinnipeetavatega on vanglas valvuri ametinimetusega töötajad, kes töötavad pääslas, valvavad vangla piiret, tegelevad vangide saatmiste või kokkusaamiste korraldamisega.
- II. Vanemvalvur täidab igapäevaselt samu tööülesandeid nagu valvur, kuid lisaks järelevalve teostamisele kinnipeetavate suhtes kontrollib vanemvalvur valvurite tööülesannete täitmist ning korraldab üksusesisest tööde täitmist.
- III. Kontaktisik on vanglaametnik, kelle põhiülesanne on suunata kinnipeetav õiguskuulekalt käituma ning abistada kinnipeetavat kinnipidamisasutuses. Kontaktisikud jagatakse kinnipeetavate vahel ära selliselt, et igal kinnipeetaval oleks kontaktisik (üldiselt on ühel kontaktisikul 30 – 45 kinnipeetavat), kelle poole pöörduda oma probleemiga ning kes korraldaks kinnipeetavale vajalikku sotsiaalhoolekandelist abi. Lisaks kinnipeetava

---

⁹¹ Vanglateenistuse kodulehekül (viide 6).

⁹² RKÜKo (viide 66), p 31.

⁹³ Vangistusseadus (viide 2), § 111/1.

abistamisele ning nende kirjalike pöördumiste ja taotluste lahendamisele kinnipidamisasutuses on kontaktisiku ülesanne, lähtuvalt kinnipeetava isikuomadustest, suunata kinnipeetav erinevatele tegevustele, mis aitaksid kinnipeetavat õiguskuulekale käitumisele. Juhul, kui kinnipeetav paneb toime distsipliinirikkmise, korraldab kontaktisik juurdluse, otsustab karistuse määramise ja vormistab vajalikud dokumendid. Täiendavalt eeltoodule peab kontaktisik koostama kohtusse kinnipeetava iseloomustuse koos riskidega, mis võivad esineda kinnipeetava ennetähtaegsel vabastamisel. Kuid seda üksnes juhul, kui kinnipeetava suhtes on algatatud enne tähtaegne vabastamise menetlus.

- IV. Kriminaalhooldusametnik on ametnik, kes tegeleb kinnipeetavatega, keda vabastatakse tingimisi enne tähtaega vangistusest ning kellele on määratud karistusjärgne käitumiskontroll. Samuti korraldab kriminaalhooldusametnik elektroonilist järelevalvet ning jälgib, et kui isiku suhtes on kriminaalmenetlus lõpetatud ning talle on määratud üldkasulikku tööd, siis süüdimõistetud ka täidaks oma karistust. Lisaks järelevalvele valmistab kriminaalhooldusametnik ette sotsiaalprogramme ja viib neid ellu nii rühma- kui ka individuaaltöö vormis.
- V. Korrapidaja on ametnik, kes korraldab vangla igapäevast järelevalvetööd. Korrapidaja peamiseks ülesandeks on jälgida, et päevakavas olulised tegevused nagu äratus, öörahu, loendused, söögikorrad, jalutuskäigud, õppimine ja töö, toimuksid õigel ajal ja õiges kohas. Lisaks igapäevasele vangla päevakavast kinnipidamise tagamisele peab korrapidaja lahendab väiksemaid kui ka suuremaid erakorralisi sündmusi, kus peavad osalema mitu ametnikku. Juhul, kui tegemist on keerulisema sündmusega, juhib korrapidaja sündmuse lahendamist seni, kuni vangla direktor või muu kõrgem ametnik sündmuse lahendamise korrapidajalt üle võtab.
- VI. Julgeolekutöötaja on ametnik, kelle ülesandeks on teostada kriminaalmenetlust, väärteomenetlust või jälitustegevust, sh agentuuritööd vanglas ja distsiplinaarmenetlusi. Lisaks eeltoodud menetlustele hindab ametnik vangide ohtlikkust ning haldab muid vangla julgeolekuga seotud dokumente ja andmebaase, koostab analüüse ning viib läbi vangide paigutamist. Kuna vangide paigutamist korraldab julgeolekutöötaja, siis ta peab arvestama mitmete erinevate teguritega nagu näiteks kas karistus on esimene või juba mitmes, millise kuriteo eest ta on karistatud, kas tal on vabaduses olnud probleeme uimastitega, kas ta suitsetab, milline on tema tervislik seisund, kas ta on vägivaldne ja kaldub agressiivsusele ehk kui ohtlik ta on teistele vangidele ja vangla julgeolekule, jne.

Täiendavalt tuleb julgeolekutöötajal vaadata, milliseid probleeme oli kinnipeetaval eelmisel karistusperioodil teiste kinnipeetavatega, et vältida kinnipeetavate konflikte.⁹⁴

2.2. Vanglaametnike roll vanglas

Ühiskonnas on kahte tüüpi inimesi. Ühed kes usuvad, et kui kurjategija on vanglas, siis vanglaametnikud tagavad vanglas turvalisuse ning aitavad suunata kinnipeetavaid õiguskaualekale käitumisel. Teised aga usuvad ning tahavad, et vangla on/oleks koht kus kinnipeetavad on üksnes vee ja leiva peal ning iga väiksema vea tegemisel määratakse neile kartser, kus vanglaametnikud saavad nendega teha mida iganes nad soovivad. Selline ühiskonna uskumus näitab üksnes inimeste teadmatust, et vangla pole enam aastaid riigivõimu salastatud surve- ja karistusaparaat, vaid moderne, kiirelt arenev ja muutuv avaliku sektori organisatsioon,⁹⁵ kus vanglaametniku roll on 1) tagada kord ehk vältida sisemist vägivalda, korratust ja põgenemisi; 2) varustada kinnipeetuid hädavajalikuga; 3) juhtida vanglatööstust.⁹⁶ Lisaks eelnimetatule on vanglaametniku roll vanglas aidata kinnipeetaval valmistuda uueks ja ausaks eluks väljaspool vanglat.⁹⁷

Juhendi järgselt tundub vanglaametnike roll vanglas kindlalt piiritletud ning üsnagi konkreetne, kuid tegelikult on vanglaametniku töös mitmeid asjaolusid, mis raskendavad nende tööd ning nõrgestavad nende autoriteeti. Näiteks peavad vanglaametnikud pidevalt ennast kehtestama, järgima kinnipeetavatega inimlikku suhtlemist ja taluma kinnipeetavate negatiivset suhtumist. Pidev kinnipeetavate tugev surve vanglaametnikule ja väljapressimised⁹⁸ avaldavad vanglaametnike psüühikale suurt mõju, mis raskendab vanglaametniku tööd mitmel erineval viisil. Peamiseks raskuseks vanglaametniku töös võib pidada enda autoriteedi kehtestamisest kinnipeetavate ees, mida kinnipeetavad ka aktsepteeriks ning samuti ka konfliktide vältimist kinnipeetavatega. Kuid heaks vanglaametnikuks saamise protsess ongi aeglane, raske ja vahel ka valuline, mis hõlmab komplektset kohanemisprotsessi.⁹⁹ Seega, et vanglaametnik saaks oma rolli vanglas täita tuleb tal osata lugeda kinnipeetavaid ja nende kehakeelt.¹⁰⁰ Samuti tuleb

---

⁹⁴ Vanglateenistuse koduleht (viide 6).

⁹⁵ P. Vennikas, M. Rimmel, A. Sirp, A. Perens, L. Randmann, M. Tepp, I. Papstel, K. Haak. Vanglate organisatsioon ja juhtumine. Vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium 2012, lk 9.

⁹⁶ Samas, lk 36.

⁹⁷ Vanglateenistuse koduleht (viide 6).

⁹⁸ P. Vennikas, jt (viide 95), lk 87-88.

⁹⁹ A. Liebling, S. Maruna. The Effects of Imprisonment. Routledge 2011. Chapter 15. H. Arnold, The effects of prison work, p 395.

¹⁰⁰ Samas, lk 399.

vanglaametnikel ennast kehtestada kinnipeetavate seas, mille tulemusel kinnipeetavad lõpetaksid vanglaametniku emotsionaalse mõjutamise ja väljapressimise. Kui vanglaametnik on saavutanud autoriteedi kinnipeetavate seas saab ta täita ka oma rolli vanglas.

Kuigi vangla eesmärk ja vanglaametnike tööülesandeks on suunata kinnipeetav õiguskuulekale käitumisele töötab vanglas siiski kahte tüüpi vanglaametnikke. Ühed, kes usuvad ja pooldavad rehabilitatsiooni kinnipeetavate suhtes ning teised, kes ei usu kinnipeetavate rehabilitatsiooni ning usuvad, et vanglas veedetud aeg peaks olema kinnipeetavale võimalikult ebameeldiv selleks, et ta ei sooviks enam sinna sattuda.¹⁰¹ Seega nagu on kahte tüüpi inimesi, kes usuvad/mõtleavad vangla eesmärkidele erinevalt, on samuti ka kahte tüüpi erinevaid vanglaametnikke. Hoolimata vanglaametnike uskumistest on Eesti Vabariigi vanglaametnikel kohustus järgida vanglateenistuja eetikakoodeksit, mille eesmärgiks on anda vanglaametnikele, kriminaalhooldusametnikele ja teistele vanglatöötajatele raamistik käitumisotsuste tegemiseks nii teenistuses kui ka väljaspool seda.¹⁰²

Olgugi, et vanglaametnikel on isiklikud seisukohad, kuidas peaks kinnipeetavaga vanglas käituma, siis oma tööülesannete täitmisel ei tohi nad lähtuda oma isiklikust arvamusest vaid vanglateenistuja eetikakoodeksist¹⁰³ ning täiendavalt tuleb neil lähtuda Inimõiguse ja põhivabaduste kaitse konventsioonist.¹⁰⁴ Hoolimata vanglaametniku kohustustest õigusaktide järgimises esinevad siiski kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel konflikte, mis muudavad kinnipeetavate ja vanglaametnike suhted vanglas keeruliseks. Arvestades vanglaametnike rolli vanglas on üheselt selge, et seni kuni pole käesoleval hetkel Eesti Vabariigis kehtivat vanglasisest süsteemi muudetud ei lõppe ka kinnipeetavate ja vanglaametnike vahelised konfliktid. Siinkohal on oluline ka märkida, et vangla on koht, kus viibib mitmeid agressiivseid kinnipeetavaid ja samuti ka neid, kes on sattunud sinna mõne pisi kuriteo tõttu. Seega arvestades vanglas viibivate/töötavate inimeste erinevaid maailmavaateid, uskumisi ning iseloomu on üheselt selge, et sealsete kinnipeetavate, vahel kui ka kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel, on konfliktid kergesti tulenevad sõltumata vanglaametniku rollist. Kuid autor usub, et süsteemi muutmisel võiksid kinnipeetavate ja vanglaametnike vahelised konfliktid väheneda (vt 5. peatükki ettepanekuid).

---

¹⁰¹ M-L. Kobakene. Vanglaametnike karistuslikud hoiakud ja tööstress. Tartu Ülikool 2014, lk 8.

¹⁰² Vanglateenistuse koduleht (viide 6).

¹⁰³ Vanglateenistuja eetikakoodeks. Kinnitatud justiitsministri 13.11.2008. a käskkirjaga nr 176. Muudetud ja täiendatud 30. märtsi 2011. a käskkirjaga nr 38.

¹⁰⁴ Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon. RT II 2010, 14, 54.

2.3. Konflikti põhjused kinnipeetava ja vanglaametniku vahel

„Konfliktiks nimetatakse lahkeli või arusaamatust, mille tulemusena tekib emotsionaalne pinge, mis ajendab partnereid üksteise vastu tegutsema.“¹⁰⁵ Konflikt võib olla nii verbaalne, kui ka füüsiline ning selle tekkimiseks on vajalik vähemalt kahte osapoolt¹⁰⁶ ja valdkonda, kus konflikti osapoolte huvid kokku puutuvad – seega on konflikt oma olemuselt sotsiaalne situatsioon, milles kaks või enam isikut esindades erinevaid seisukohti, arvamusi, huvisid või eesmärgi, püüavad üksteist nende realiseerimisel võita. Oluline on märkida, et konflikt iseenesest ei ole hea ega halb ning võib viia nii negatiivsete kui ka positiivsete tagajärgedeni. Seega ongi konflikti olukorras kõige olulisem, et seda ei välditaks ega surutaks alla, vaid pööratakse tähelepanu konflikti lahendamisele.¹⁰⁷

Tulenevalt erinevatest allikatest on leitud, et vanglaametnikud, kes ei poolda rehabilitatsiooni ei soovi ka lahendada konflikte kinnipeetavatega rahumeelselt vaid pigem eelistavad füüsilise jõu kasutamist, mis seisneb ka verbaalse jõu kasutamisenä.¹⁰⁸ Selline vanglaametnike käitumine muudab aga kinnipeetavad veel agressiivsemaks ning konflikt vanglaametniku ja kinnipeetava vahel üksnes suureneb.

Oluline on märkida, et vanglas karistust kandvad kinnipeetavad ja vanglas töötavad vanglaametnikud asetsevad väga erinevatel positsioonidel vanglas, mistõttu tulenevalt Eesti Vabariigis kehtivas vanglasüsteemis lõppeb konflikt kinnipeetava ja vanglaametniku vahel üldiselt kinnipeetava suhtes algatava distsiplinaarmenetlusega. Seda üldjuhul just seetõttu, et eeldatakse, et konflikti käigus ei allunud kinnipeetav väidetavalt vanglaametniku korraldustele või hakkas vanglaametnikule vastu ehk paneb toime süüalise rikkumise, millele tuleb määrata distsiplinaarkaristus VangS § 63 lg 1 alusel.

Vanglaametniku korraldustele mitteallumine ei ole vanglas lubatud, mistõttu tuleb vanglaametnikul teha kinnipeetava suhtes ettekanne, et kinnipeetava suhtes algatataks distsiplinaarmenetlus. Kuid ettekanne tehakse üksnes kinnipeetava suhtes, mitte vanglaametniku, kuna eeldatakse, et vanglaametnik täitis oma tööülesandeid korrektselt ning

¹⁰⁵ Rajaleidja koduleht. Internetis kättesaadav: <http://www.rajaleidja.ee/konfliktid-ja-nende-lahendamine/> (külastatud 20.02.2017).

¹⁰⁶ Samas.

¹⁰⁷ Tallinna Tehnikakõrgkooli kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://ekool.ttk.ee/failid/H/objekt/11/konflikt/moiste.html> (külastatud 24.04.2017).

¹⁰⁸ M-L. Kobakene (viide 101), lk 17.

vanglaametnik ei ole konfliktis süüdi ega seda ise algatanud oma töökohustusi rikkudes. Siinkohal rõhutab autor, et kinnipeetava suhtes teeb ettekande just seesama vanglaametnik, kes on konflikti teiseks osapooliks, mistõttu ei saa mitte kuidagi olla kindel ettekande õigsuses. Distiplinaarmenetluse käigus peaks tegelikkuses selguma ka asjaolu kas vanglaametnik koostas õiguspärase ettekande konflikti tekkimise osas ning kas vanglaametnik rikkus oma tööülesandeid. Kuna kinnipeetava suhtes viib menetlust läbi vangla oma töötaja ning menetlus on üksnes vanglasisene, siis tuleb hinnata seda kriitiliselt, sest menetluse läbiviimisel puudub erapooletu isik.

Kokkuvõtvalt on autor siinkohal seisukohal, et selline distiplinaarmenetluse läbiviimise süsteem süvendab üksnes kinnipeetavate viha vanglaametnike vastu, kes kuritarvitavad oma võimu, et muuta kinnipeetavate eluolu vanglas võimalikult ebameeldivaks ning nende vanglaametnike vastu, kes menetlevad vanglasisest menetlus ega tunnista oma kolleegide süüd konflikti tekkimises. Lisaks vanglaametnike ja kinnipeetavate vaheliste konfliktide suurendamisel paneb hetkel kehtiv süsteem kahtlema nii kinnipeetavaid, kui ka teisi ühiskonna liikmeid vanglasisese menetluse efektiivsusest ning erapooletusest.

2014. aastal koostas Claudia Meriküla kinnipeetute eluolu uuringu Tallinna, Tartu, Viru ja Harku vanglas, kus osales 1 548 kinnipeetut. Uuringus selgus, et ligi pooled uuringus osalenud kinnipeetavad (49%) peavad vanglaametnike poolt neile pühendatud aega piisavaks. Kuigi vanglaametnike poolt kinnipeetutele pühendatud ajaga olid rahul pooled uuringus osalenud kinnipeetutest, siis nõustujate osakaal väitega „Me arutame regulaarselt erinevaid küsimusi ja probleeme“ oli alla veerandi küsitletutest (14%) ning üksuses töötavaid vanglaametnikke usaldab üksnes 13% kinnipeetutest. Lisaks vanglaametnike ja kinnipeetavate suhetele ja usaldusele on oluline märkida uuringu tulemusest, et valdav enamus uuringus osalenud kinnipeetutest arvab, et nende kaebustesse ei suhtuta tõsiselt ning 71% uuringus osalenud kinnipeetute jaoks jäävad nende karistamise põhjused ebaselgeks.¹⁰⁹

Claudia Meriküla koostatud kinnipeetute eluolu uuringu tulemused kinnitavad asjaolu, et kuigi vanglaametnikel on kinnipeetute jaoks aega, siis puudub kinnipeetute ja vanglaametnike vahel üksteise mõistmine ning usaldus, mis on autori hinnangul kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel tekkivate konfliktide peamiseks põhjusteks. Samuti märgib autor, et kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikti suurendab asjaolu, et konflikti kohta teeb ettekande konflikti üks

---

¹⁰⁹ C. Meriküla. Kinnipeetute eluolu uuring 2014, lk 5-9.

osapool, kes võib asjaolusid vastavalt oma äranägemisele moonutada, mistõttu võib tekkida olukord, kus vanglasisesel menetlusega ei saa vanglaametnik karistada, kuigi võib-olla just tema on rikkunud oma töökohustusi või ületanud oma õigusi.

Lisaks Claudia Meriküla koostatud uuringule on kinnipeetavad õiguskantsleri nõunikega vesteldes väitnud, et mõned valvurid ei täida oma kohustusi kõige sobivamal moel. Kinnipeetavate väidete kohal avavangla kontrollkäigus ei vali vanglaametnikud oma tööülesannete täitmiseks kõige asjakohasemaid tegutsemisviise. Nimetatud seisukohtade kinnitamiseks tõid kinnipeetavad näidetena välja, et mõne vanglaametniku tavapärane praktika on öisel ajal toaste paugutamine ja taskulambiga kinnipeetavate nägude valgustamine, äratusel kõrva kohal vali plaksutamine, saatmisel kinnipeetavate tõukamine ja verbaalselt väljakutsuv käitumine. Samuti kinnitas Viru Vangla avavangla üksuse juht, et on kinnipeetavate poolt nimetatud probleemidest teadlikud ning asja on proovitud vestlustega lahendada.¹¹⁰

Eeltoodust tulenevalt on üheselt selge, et õiguspärase, efektiivse ning erapooletu menetluse tagamiseks ei tohiks kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikte lahendada vanglasiseselt ning samuti ei tohiks konflikti osapool teha ettekannet kinnipeetava suhtes. Täpsemad ettepanekud süsteemi muutmiseks teeb autor magistritöö viiendas peatükis.

---

¹¹⁰ Õiguskantsleri 2016. aasta Viru Vangla avavangla kontrollkäigu kokkuvõte. Internetis kättesaadav: http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaik_avavanglad.pdf (külastatud 24.04.2017).

3. Kinnipeetavate kaebuste kohtupraktika analüüs aastatel 2014 kuni 2016 seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike vaheliste konfliktidega

3.1. Analüüsi eesmärk

2014 kuni 2016 aastal oli Tartu Halduskohtu (Tartu ja Jõhvi kohtumajas) menetluses 2 100 kaebust,¹¹¹ mis olid seotud Eesti vanglatega. 2 100 kaebusest jättis autor magistritöö valimisse 78, kuna 2 100 kaebusest oli 78 kaebust kinnipeetavatel, kes leidsid, et nende õigusi on vanglas rikutud seoses kinnipeetava ja vanglaametniku konfliktiga või nende kaebuseid/vaideid vanglaametnike osas on vanglasiseses menetluses menetletud õigusvastaselt. Autor ei välista võimalust, et tegelikult on kinnipeetavad aastatel 2014 kuni 2016 esitanud rohkem kaebusi halduskohtusse seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktidega ning vanglasiseses õigusvastase menetluse osas seoses vanglaametnike käitumisega, kuid tulenevalt kohtulahendite üldsõnalisusest ja kokkuvõtlikkusest ei olnud autoril võimalik tuvastada Riigiteataja kodulehele üles laetud lahenditest rohkem lahendeid kui 78. Analüüsi ja võrdluse teostamiseks sai autor halduskohtu jõustunud lahendid aastatel 2014 kuni 2016 seoses kinnipeetavate kaebustega internetist, Riigi Teatajast.

Käesolevas peatükis analüüsib autor kinnipeetavate kaebusi halduskohtusse aastatel 2014 kuni 2016, kus kinnipeetavad leidsid, et nende õigusi on vanglas rikutud seoses kinnipeetava ja vanglaametniku konfliktiga ning kaebusi, kus kinnipeetavad leidsid, et vanglasiseses menetlus ei ole olnud õiguspärane nende vaiete osas, mis olid esitatud vanglaametniku vastu. Lisaks kaebuste faktiliste asjaolude analüüsile võrdleb autor halduskohtu lahendeid kinnipeetavate kaebuste suhtes aastatel 2014 kuni 2016.

Peatüki eesmärk on analüüsida, kui palju esitavad kinnipeetavad kaebusi halduskohtusse seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike vaheliste konfliktiga ning võrrelda kuidas halduskohus lahendab kinnipeetavate kaebusi sõltuvalt vanglaametnike rikkumistest. Jõustunud kohtulahendite analüüs ja võrdlus annab informatsiooni kinnipeetavate kaebuste asjaolude, üldise menetluskäigu, vangla vastuväidete ja halduskohtu otsuse põhjenduste kohta. Arvestades asjaolu, et kinnipeetavate 78. kaebusest rahuldati osaliselt 5 kaebust, siis toob autor iga osaliselt rahuldatud kaebuse faktilised asjaolud ja kohtu põhjenduse välja ning annab igale osaliselt

---

¹¹¹ Riigiteataja koduleheküljel (viide 10).

rahuldatud haldusasjale oma hinnangu, et saada parem ülevaade, kuidas kohus on tuvastanud, et vanglasisene kinnipeetava vaide või distsiplinaarmenetlus ei olnud õiguspärane.

3.2. Analüüsi metoodika

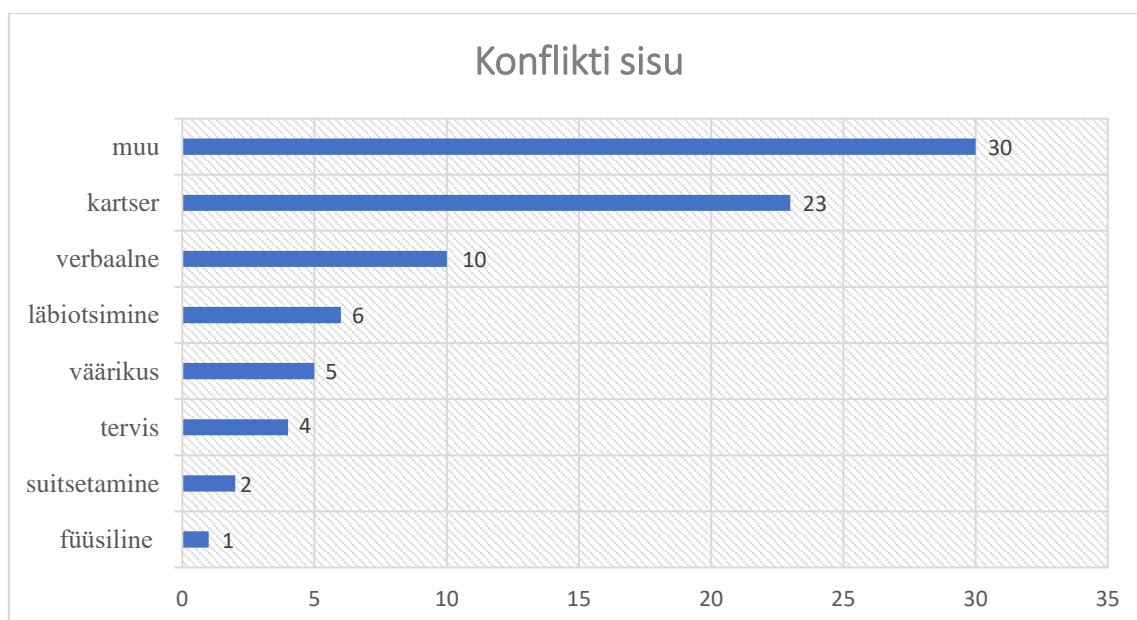
Kohtulahendite analüüsi ja võrdluse läbiviimisel kasutas autor kvantitatiivset uurimismeetodit ehk statistilist andmeanalüüsi. Selleks, et autor saaks anda võimalikult adekvaatse hinnangu analüüsitud kohtulahendite kohta, tuli moodustada võimalikult suur valim analüüsi läbiviimiseks, mistõttu on analüüsitud kinnipeetavate kaebusi aastatel 2014 kuni 2016. Magistritöö koostamisel valis autor just kvantitatiivse uurimismeetodi, kuna selline uurimismeetod annab kõige objektiivsema ülevaate uuritavast probleemist ning see võimaldab uurimistulemusi arvuliselt võrrelda.

Analüüsi koostamisel lähtus autor hüpoteesist, et kinnipeetavate kaebuseid ja distsiplinaarmenetlusi seoses konfliktidega vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel ei menetleta vanglasisese menetlusega efektiivselt ega erapooletult. Lisaks magistritöös püstitatud hüpoteetilisele seisukohale on autor püstitanud töös eesmärgi vastata ka küsimusele, kas halduskohtute koormust on võimalik vähendada seoses kinnipeetavate kaebeõiguste muutmisega, milles seisnevad vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktid vanglas, mis on kinnipeetavate kaebuste asjakohasuse ja rahuldamise protsent halduskohtus, kas taastava õiguse põhimõtte rakendamine parandaks kinnipeetavate ja vanglaametnike suhteid ning kas taastava õiguse põhimõtte rakendamisel vanglas väheneksid kinnipeetavate ja vanglaametnike erimeelsused ja nendevahelised konfliktid.

Kohtulahendite andmete töötlemiseks koostas autor tabelarvutusprogrammis Excel võrdlustabeli, milles jagas kinnipeetavate kaebused kategooriatesse, et analüüsi koostamisel oleks võimalikult täpselt teada kinnipeetavate halduskohtusse pöördumise põhjus, kaebuste sisu ning kohtulahendi põhjendused. Sellise tabeli alusel oli autoril võimalik hiljem koostada olulisi aritmeetilisi keskmisi.

3.3. Tulemused ja analüüs

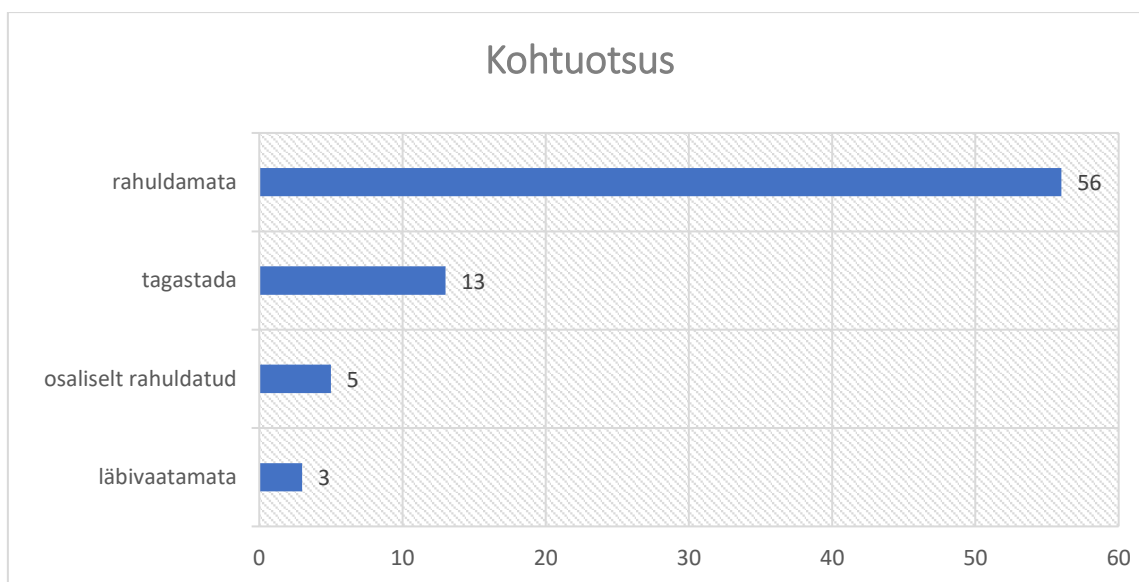
Aastatel 2014 kuni 2016 kinnipeetavate poolt esitatud 78 kaebusest halduskohtutele seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike vaheliste konfliktidega ning vanglasisesse õigusvastase menetlusega kinnipeetavate vaiete osas on 02. mai 2017 seisuga jõustunud viis kohtulahendit, mis on osaliselt lahendatud kinnipeetava kasuks ning vangla kahjuks. Halduskohtusse esitatud kaebuste põhjused, olid vägagi erinevad (vt joonis 1), kuid valdavalt leidsid kinnipeetavad, et neile määratud distsiplinaarkaristus ei olnud proportsionaalne nende väidetava rikkumisega.

Joonis 1. Kinnipeetavate ja vanglaametniku konflikti sisu.

Paremaks võrdluse tegemiseks jagas autor halduskohtusse esitatud kaebuste põhjused kaheksasse erinevasse kategooriasse, milleks olid 1) füüsiline, 2) suitsetamine, 3) tervis, 4) väärikus, 5) läbiotsimine, 6) verbaalne, 7) kartser ja 8) muu. Halduskohtu lahendite resolutsiooniosast selgus analüüsi käigus, et 78 kaebusest jättis kohus 56 rahuldamata, 13 tagastas, 5 rahaldas osaliselt ning 3 jättis läbivaatamata (vt joonis 2). Peamised põhjused miks kohus kinnipeetavatele kaebused tagastas oli asjaolu, et kinnipeetavad ei kõrvaldanud kaebustest puudusi tähtaegselt või jätsid riigilõivu tasumata. Kinnipeetava kaebuse jättis halduskohus üldiselt läbivaatamata, kui kinnipeetaval puudus kaebeõigus või kaebuses esitatud asjaoludel oli juba otsus tehtud. Kuigi kinnipeetavate seas on nn „sarikaebajad“, kes esitavad

pahatahtlikult halduskohtusse kaebusi, siis on oluline märkida, et valdav enamus kinnipeetavate kaebusi jäi rahuldamata, kuna kinnipeetavad ei suutnud tõendada vangla rikkumisi. Seega kuna kinnipeetavatel puudub võimalus saada täiendavaid tõendeid oma kaebuse asjaolude kinnitamiseks, siis on autor seisukohal, et mitmed põhjendatud kinnipeetava kaebused vanglaametnike rikkumiste kohta on jäetud analüüsitud kohtulahendite hulgast rahuldamata alusetult. Autor lähtub oma seisukoha koostamisel analüüsitud kohtulahenditest, millest ei nähtu, et kohus oleks kohustanud vanglat tõendeid esitama, kuna kinnipeetaval puudub selleks võimalus. Seega on autor seisukohal, et arvestades kinnipeetavate ja vangla positsiooni erinevust oleks kohus pidanud kohustama vanglat esitama videosalvestisi ja muid tõendeid, mis kinnitaksid konflikti asjaolusid. Kinnipeetavate kaebuste osas, mis osaliselt rahuldatud teeb autor alljärgnevalt eraldi käsitluse.

Joonis 2. Halduskohtu otsused kinnipeetavate kaebuste osas

3.3.1. Haldusasi nr 3-11-58

Asjaolud

1. Kinnipeetavale R.K-le saadeti maksikirjaga Viru Vanglasse uus ja töötav televiisor. Saabunud televiisor pandi Viru Vangla lattu kinnipeetava R.K isiklike asjade juurde.
2. Teatud perioodiks etapeeriti kinnipeetav R.K koos isiklike asjadega s.h. ka eelpoolnimetatud televiisoriga Viru Vanglast Tallinna Vanglasse. Viibides Tallinna

Vanglas avastas kinnipeetav R.K. Nimetatud asjaolu kohta koostas Tallinna Vangla ametnik kinnipeetava R.K palvel õiendi.

3. Olles õiendiga tutvunud ja uuesti Viru Vanglasse tagasi saadetud esitas kinnipeetav R.K Viru Vanglale taotluse televiisori purunemise asjaolude väljaselgitamiseks ja televiisori parandamiseks ning lasi Tallinna Vanglas väljastada tõendi, et tema telekas on saanud muljuda.
4. 21.04.2010 otsusega nr 6.-10/11311-1 jättis Viru Vangla kinnipeetava R.K taotluse rahuldamata, kuna vangla süü televiisori purunemisel jäi tuvastamata. 22.04.2010 esitas kinnipeetav R.K Viru Vanglale vaide 21.04.2010 otsuse nr 6.-10/11311-1 kehtetuks tunnistamiseks. Viru Vangla jättis kinnipeetava R.K vaide rahuldamata 06.12.2010 vaideotsusega nr 6.-12/294-1, mistõttu esitas kinnipeetav R.K 06.01.2011 Tartu Halduskohtule kaebuse ning palus tühistada Viru Vangla 21.04.2010 otsuse nr 6.-10/11311-1 ja teha vanglale ettekirjutuse- parandada purunenud televiisor vangla kulul.
5. 21.04.2011 otsusega jättis Tartu Halduskohus kinnipeetava R.K kaebuse rahuldamata. Kohtuotsuse peale esitas kinnipeetav apellatsioonkaebuse, mille Tartu Ringkonnakohus rahuldab ja saatis asja uueks läbivaatamiseks Tartu Halduskohtusse.¹¹²

Kohtu analüüs ja otsus

Halduskohtumenetluse käigus selgus, et perioodil, mil kinnipeetav R.K viibis Tallinna Vanglas ei puutunud kinnipeetav R.K ega ka Tallinna Vangla ametnikud tema poolt hoiukappi pandud asju. Samas on leidnud tõendamist asjaolu, et ajavahemikul 19.11.2009 kuni 05.03.2010 Viru Vangla laos oli kinnipeetavale R.K kuuluvat televiisorit tõstetud mitu korda ühest riulist teistele. Põhjust, miks Viru Vangla ametnikud kinnipeetava R.K televiisorit korduvalt ümber paigutasid ei suutnud kohus tuvastada. Seega asus kohus seisukohale, et kinnipeetava R.K televiisori rikke põhjustajaks on Viru Vangla arvestades Viru Vangla hoolimatut käitumist kinnipeetava R.K vara suhtes. Kohus rahuldab kinnipeetava R.K kaebuse osas, milles kinnipeetav R.K taotles Viru Vanglat televiisori parandamist. Kohus leidis, et Viru Vangla peab parandama vangla kulul kinnipeetava R.K televiisori. Samuti rahuldab kohus kinnipeetava R.K tühistamisnõude ja tühistas Viru Vangla 21.04.2010 otsuse nr 6.-10/11311-1 olulise menetlusnõude rikkumise tõttu, kuna kinnipeetava R.K vaide menetlemisel on rikutud kinnipeetava R.K ärakuulamisõigust, mis kohtu arvates viis ebaõige otsuse langetamiseni.¹¹³

---

¹¹² TartuHKo. 17.02.2014, 3-11-58, p 1-1.12.

¹¹³ Samas, p 5-19.1.

Magistritöö autori hinnang

Tulenevalt kaebuse faktilistest asjaoludest ning kohtu seisukohast ei ole haldusasja nr 3-11-58 näol tegemist õigusliku vaidlusega ning magistritöö autori hinnangul ei oleks pidanud nimetatud vaidlus üldse halduskohtu menetlusse jõudma. Lähtudes kinnipeetava 22. märtsi 2010 taotlusest ja HMS-ist tulenevalt oli vanglal uurimiskohustus ja ärakuulamiskohustus, et tuvastada kuidas sai kinnipeetava R.K televiisor muljuda. Antud juhul ei täitnud vangla kinnipeetava R.K taotluse lahendamisel uurimiskohustust ega ka ärakuulamiskohustust, mistõttu ei saanud vangla jõuda ka õiguspärase lahenduseni ega märgata oma süüd kinnipeetava R.K televiisori muljumisel. Kohtumenetlus oleks võinud olla olemata, kui Viru Vangla oleks lahendanud kinnipeetava R.K taotlust õiguspäraselt ning täitnud oma uurimis- ja ärakuulamiskohustust. Seega õiguspärase menetlusega oleks Viru Vangla saanud tuvastada oma süüd kinnipeetava R.K televiisori muljumisel ning teha see korda ilma, et kinnipeetav R.K oleks pidanud pöörduma halduskohtusse, kus kohus just eelpool nimetatud asjaolu tuvastas.

Samuti on oluline märkida, et nimetatud kohtuasjas ei tuvastanud ka esimene kaebust menetlenud kohtunik vangla süüd kinnipeetava R.K televiisori muljumises pealiskaudse kohtumenetluse tõttu. Käesoleva kaebuse menetlus näitab ka, et halduskohtu kohtunikud ei süvene alati kinnipeetavate kaebustesse piisavalt. Hoolimata asjaolust, et kinnipeetavate kaebused moodustavad sedavõrd suure protsendi halduskohtu menetluses olevatest asjadest ning mitmed kaebused on ka esitatud kinnipeetavate poolt halduskohtusse põhjendamata, siis on kinnipeetaval ikkagi õigus õiguspärasele kohtumenetlusele.

3.3.2. Haldusasi nr 3-13-2392

Asjaolud

1. Tartu Vangla 10. oktoobri 2013 käsikirjaga nr 6-1/394 alusel kohaldati kinnipeetava V.A suhtes täiendavaid julgeolekuabinõusid VangS § 69 lg 1 alusel. Nimetatud käsikirja peale esitas kinnipeetav V.A vaide käsikirja tühistamiseks, kuid Tartu Vangla jättis peale vaidemenetlust kinnipeetava vaide rahuldamata.
2. Kinnipeetav V.A esitas 24. novembril 2013 halduskohtusse kaebuse Tartu Vangla 10. oktoobri 2013 käsikirja nr 6-1/394 tühistamiseks, kuna leidis, et tema suhtes

julgeolekuabinõude kohaldamine ei olnud põhjendatud ega õiguspärane ning selle põhjuseks on vanglaametnike valetamine ja oma võimu kuritarvitamine.

3. Käskkirja kohaselt eiras kinnipeetav V.A 30. augustil 2013 kell 18.50 ametniku korraldust seista kinnipeetavatele mõeldud joone taga, 28. juulil 2013 kell 10.20 keeldus läbiotsimise teostamisest ja käitus ametnikuga suheldes üleolevalt ning selle tulemusel piirati kinnipeetava V.A vanglasisest liikumis- ja suhtlemisvabadust, keelati kehakultuuriga tegelemine ja paigutati eraldatud lukustatud kambris.
4. Kinnipeetav V.A ei näinud talle etteheidetud asjaoludes oma süüd, mistõttu palus ta 24. novembril 2013 esitatud kaebuses tuvastada Tartu Vangla käskkirja nr 6-1/394 õigusvastasuse.¹¹⁴

Kohtu analüüs ja otsus

VangS § 69 lg 1 sätestab, et täiendavaid julgeolekuabinõusid kohaldatakse kinnipeetavale, kes süstemaatiliselt rikub vangistusseaduse või vangla sisekorraeeskirja nõudeid, kahjustab oma tervist ning on suitsiidi- või põgenemiskalduvustega, samuti kinnipeetavale, kes on ohtlik teistele isikutele või vangla julgeolekule. Täiendavate julgeolekuabinõude kohaldamise alusena on Tartu Vangla käskkirjas nr 6-1/394 märgitud, et kaebaja on ohtlik teistele isikutele ja vangla julgeolekule. Arvestades kinnipeetava V.A käitumist oli Tartu Vangla täiendava julgeolekuabinõu kohaldamisel arvestanud asjas tähtsust omavate asjaoludega. Seega oli kuni 11. novembrini 2013 kohaldatud täiendavad julgeolekuabinõud põhjendatud ning kohus leidis, et selles osas on käskkiri õiguspärane. Kuid arvestades, kinnipeetava V.A käitumist ning täiendava julgeolekuabinõu kohaldamise vajaduse ära langemist leidis kohus, et kinnipeetava V.A suhtes 11. novembril 2013 ja 9. detsembril 2013 tehtud otsused, millega kinnipeetava V.A suhtes kohaldati täiendavaid julgeolekuabinõusid ei olnud õiguspärased, mistõttu kohus rahuldab kinnipeetava V.A kaebuse 2/3 ulatuses. Kuna haldusorgani toiminguga või aktiga igasugune õigusvastasus ei ole aluseks haldusakti tühistamisele, toiminguga või aktiga tekitatud kahju hüvitamise nõudele, ei mõistnud kohus kinnipeetava V.A kasuks hüvitist.¹¹⁵

Magistritöö autori hinnang

Lähtudes kohtuotsuses tuvastust leidnud asjaoludest oleks Tartu Vangla õiguspärase vanglasisese menetluse korral pidanud jõudnud samale lahendusele, mis halduskohus. Seega

---

¹¹⁴ TartuHKo, 03.04.2014, 3-13-2392, p 1-4.

¹¹⁵ Samas, p 18-28.

kinnitab antud haldusasi üksnes asja, et vanglad ei soovi tunnistada tihtipeale oma viga, kui vanglaametnikud on käitunud kinnipeetavaga õigusvastaselt. Samuti kinnitab nimetatud lahend asjaolu, et vanglasisesel menetlusega ei menetle kinnipeetavate vaideid alati õiguspäraselt, efektiivselt ning erapooletult. Seega aitavad vanglasisesed menetlejad, kes ei menetle kinnipeetavate kaebuseid/vaideid/distsiplinaarmenetlusi õiguspäraselt, kaasa üksnes halduskohtu koormuse suurendamisele. Samuti näitab nimetatud kaebuse osaline rahuldamine asjaolu, et vanglaametnikud loovad vanglasiseses menetluses oma ettekandega ebaõige ettekujutise menetlejale, millega nad välistavad oma süü. Seega juhul, kui Tartu Vangla oleks menetlenud kinnipeetava vaiet õiguspäraselt ei oleks kinnipeetav pidanud pöörduma oma õiguste kaitseks halduskohtusse.

3.3.3. Haldusasi nr 3-14-51806

Asjaolud

1. Kinnipeetav V.K esitas 18. augustil 2014 Tartu Halduskohtule kaebuse Viru Vangla käskkirja nr 6-3/878-D tühistamiseks. Kaebuse kohaselt algatati nimetatud käskkirjaga kaebaja suhtes distsiplinaarmenetlus vanglaametniku seaduslikule korraldusele mitteallumise ja vanglateenistujaga ebaviisaka käitumise eest.
2. Kinnipeetava V.K mitteallumine vanglaametniku korraldusele seisnes selles, et vanglaametnik andis kinnipeetavale V.K korralduse eemaldada valgusti eest paberileht. Kinnipeetav oli püüdnud vanglaametnikule selgitada, et tema poolt antud korraldust ei ole võimalik täita arvestades tema pikkust ning voodikohta (alumisel naryl).
3. Vanglaametnik võttis kinnipeetava V.K käitumist, kui tema korraldustele mitteallumist, mistõttu koostas kinnipeetava V.K käitumise ning kasutatud sõnavara kohta ettekande, mille alusel koostati kinnipeetavale V.K käskkiri nr 6-3/878-D.¹¹⁶

Kohtu analüüs ja otsus

Kohus leidis, et arvestades kambri lae kõrgust, mis on ca 4 m ja kinnipeetava V.K kasvu ei olnud reaalne, et kinnipeetav V.K, seistes põrandal või siis isegi oma nari peal, oleks suuteline paberilehte ära võtma. Seega leidis kohus, et vanglaametniku antud korraldus on tühine, kuna

---

¹¹⁶ TartuHKo, 19.11.2014, 3-14-51806, p 1-2.

kinnipeetaval V.K-l ei olnud võimalust objektiivsetel põhjustel vanglaametniku korraldus täita. Kohus märkis, et Viru Vangla 04.06.2014 käskkiri nr 6-3/878-D tuleb tühistada osaliselt. Nimelt tühistas kohus käskkirja üksnes osas, mis seisnes korralduse eiramises ning leidis, et korraldusele mitteallumise eest karistuse määramine on õigusvastane, kuid kinnipeetava ebatsensuursete väljendite kasutamise osas jättis kohus haldusakti kehtima.¹¹⁷

Magistritöö autori hinnang

Tulenevalt kaebuse faktilistest asjaoludest ning kohtu seisukohast ei ole haldusasja nr 3-14-51806 näol tegemist õigusliku vaidlusega ning magistritöö autori hinnangul ei oleks pidanud antud vaidlus üldse halduskohtu menetlusse jõudma. Iga mõistlik inimene, kes oleks lahendanud kinnipeetava V.K vaiet oleks mõistnud, et vanglaametniku korraldus kinnipeetavale V.K oli ebamõistlik ning kinnipeetaval ei olnud võimalik vanglaametniku käsku täita. Nimetatud kaebus kinnitab järjekordselt asjaolu, et vanglaametnike ettekanded ei ole alati usaldusväärsed distsiplinaarmenetluse menetlemiseks. Lisaks ebaõigele distsiplinaarmenetluse algatamise ettekandele on siinkohal oluline märkida, et vanglasisese menetlusega ei tunnistanud vanglaametniku süüd käesoleva konflikti tekkimisel. Autor on seisukohal, et juhul, kui kinnipeetava V.K vaiet menetlenud ametnik oleks tunnistanud fakti, et vanglaametniku korraldust ei olnud võimalik täita, siis oleks vanglasisese menetlusega tuvastatud vanglaametniku süü konflikti tekkimisel ning samuti ei oleks antud vaidlus ka kohtumenetlusse jõudnud.

3.3.4. Haldusasi nr 3-15-2326

Asjaolud

1. Kinnipeetavale A.K saabus Tartu Vanglasse kiri Narva haiglast koos dokumentidega ning vanglaametnikud avasid kinnipeetavale A.K saabunud kirja ilma tema juuresolekuta.
2. Lisaks oleks vanglaametnik edastanud kinnipeetavale A.K saabunud kirja ekslikult teisele vangile, kuidas märgates eksimust, viidi kiri lõpuks õige adressaadini.

---

¹¹⁷ TartuHKo (viide 116), p 10-16.

3. Kinnipeetav A.K esitas Tartu Vanglale kahju hüvitamise taotluse, kuna tema kirja avamisega rikuti VangS § 28 lg-eid 1 ja 5. Tartu Vangla jättis kinnipeetava A.K kahju hüvitamise rahuldamata otsusega nr 1-13/209-2.
4. Kinnipeetav A.K ei nõustunud Tartu Vangla otsusega, mistõttu esitas ta kaebuse Tartu Halduskohtusse, milles nõudis Tartu Vangla poolt tekitatud kahju hüvitamist summas 640 eurot.
5. Kinnipeetava A.K kaebusele vastuväite esitamisel kinnitas Tartu Vangla, et poolte vahel puudub vaidlus, et vanglaametnik andis kinnipeetavale A.K avatud kirja, kuid Tartu Vangla leidis, et SA Narva Haigla ei ole riigiasutus, mistõttu ei tulene kehtivast õigusest kohustust anda kirja kätte suletud ümbrikus. Lisaks ei olnud ümbrikul ka konfidentsiaalsusmärget. Seega leidis Tartu Vangla, et kinnipeetava A.K ees vabandamine on piisav ning tema kaebus tuleb jätta rahuldamata.¹¹⁸

Kohtu analüüs ja otsus

Kohtuasja menetluses pidi kohus tuvastama, kas kirja avamisega enne kinnipeetavale A.K kätte andmist rikuti sõnumi saladust. Kaebuse kohaselt on kaebajale kahju tekkinud seetõttu, et vanglaametnikud võisid kirja sisuga tutvuda. Riigikohus on asunud seisukohale, et kui kirja avamine toimub kinnipeetava juuresolekul, ei ole tegemist PS § 43 riivega.¹¹⁹ Käesolevas asjas tuvastati, et kirja ei avatud adressaadi juuresolekul, vaid oluliselt varem. Arvestades asjaolu, et kinnipeetavale saabunud kirja avamiseks on ette nähtud range regulatsioon, kuid kui seda ei ole järgitud, tuleb sõnumi saladuse rikkumist eeldada. Antud haldusasja menetluse raames sai kohus arvesse võtta ühest küljest seda, et sõnumi saladust rikuti raskest hooletusest ning selle põhiõiguse tähtsusest kinnipeetavale, ent teisalt ka seda, et tegemist oli ühekordse rikkumisega. Seega ei pidanud kohus õiglaseks piirduda üksnes vangla tegevuse õigusvastasuse tuvastamisega, kuid kohus ei pidanud proportsionaalseks ka kinnipeetava A.K kaebuse rahuldamist täies ulatuses. Kaebuse kohaselt tahtis kinnipeetav A.K Tartu Vanglalt kahju hüvitamist summas 640 eurot, kuid kohus leidis, et käesoleval juhul on ühekordse sõnumi saladuse rikkumise eest õiglaseks hüvitiseks 25 eurot.¹²⁰

Magistritöö autori hinnang

---

¹¹⁸ TartuHKO, 25.01.2016, 3-15-2326, p 1-12.

¹¹⁹ RKPJKo, 25.06.2009, 3-4-1-3-09, p 16.

¹²⁰ TartuHKO (viide 118), p 14-22.

Arvestades halduskohtus tuvastatud asjaoludele ei hakka autor käesoleva kaasuse puhul vanglaametnike käitumist kommenteerima, sest üheselt on selge, et vanglaametnikud rikkusid kinnipeetava õigust. Samuti on üheselt selge, et vanglasisese menetlusega ei tuvastatud või ei tahetud tuvastada vanglaametniku süüd, mistõttu oli vanglasisene menetlus õigusvastane. Igale täie mõistusega inimesele on selge, et vanglaametnikud ei tohi kinnipeetavate konfidentsiaalseid kirju lugeda. See, mida konfidentsiaalsete kirjade all mõeldakse peab olema igale vanglaametnikule üheselt selge, et ei pandaks toime õigusvastast tegu kinnipeetava suhtes. Asjaolu, et vanglaametnikud ei tohi kinnipeetavate konfidentsiaalseid kirju lugeda on kinnitanud ka EIÕK kaasuses Slavgorodski vs. Eesti. Seega lähtudes mõistliku inimese teadmistest ning kohtupraktikas, siis pidid vanglaametnikud olema teadlikud, et haigla kiri võib olla kinnipeetavale konfidentsiaalse sisuga kiri.

Arvestades asjaolu, et kuni haldusasja nr 3-15-23-26 lahendi jõustumiseni puudus kohtupraktika kinnipeetavale määratava karistuse osas, kui vanglaametnikud on lugenud kinnipeetava konfidentsiaalset kirja, siis oli kinnipeetava A.K kaebus halduskohtusse igati põhjendatud ning kohtupraktika kujunemiseks igati vajalik. Tänu nimetatud haldusasja osalisele rahuldamisele ja hüvitise määramisele kinnipeetavale A.K on kehtiva õiguspraktika kohaselt vanglad nüüd teadlikud, mis on ühekordse sõnumisaladuse rikkumise õiglane hüvitis kinnipeetavale. Juhul, kui analoogne situatsioon peaks vanglates tekkima saavad vanglad ise kohtulahendi alusel kinnipeetavale kahju hüvitise välja mõista ilma, et kinnipeetav peaks selleks pöörduma kohtusse. Selline vanglasisene menetlus tulevikus näitaks üksnes vanglate õiguspärast menetlust, mida käesoleval hetkel ei ole piisavalt. Samuti näitaks selline vanglasisene menetlus tulevikus vangla võimet tunnistada oma eksimusi ning oma eksimuste heastamist.

3.3.5. Haldusasi nr 3-15-2792

Asjaolud

1. Kinnipeetavat V.B karistati kartserisse paigutamisega 10 ööpäevaks Tartu Vangla käskkirja nr 6-2/1197 alusel. Käskkirja kohaselt rikkus kinnipeetav V.B VangS § 67 p-i 1 ning ei allunud vanglaametniku korraldustele, suhtles vanglaametnikuga ebaviisakalt ja ähvardava kehahoiakuga.

2. Käskkirja peale esitas kinnipeetav V.B vaide, kuid vaideotsusega nr 1-11/719-2 jäeti vaide rahuldamata, mistõttu esitas kinnipeetav V.B Tartu halduskohtusse kaebuse. Kaebuse kohaselt nõudis Tartu Vangla 04.09.2015 käskkirja nr 6-2/1197 ja 23.10.2015 vaideotsuse nr 1-11/719-2 tühistamist ning tekitatud mittevaralise kahju hüvitamist. Ühtlasi taotles ta enda riigilõivu tasumisest vabastamist kaebuse esitamisel.
3. Tartu Halduskohus tagastas kinnipeetavale V.B kaebuse osas, milles ta nõudis mittevaralise kahju hüvitamist ning kohus jättis rahuldamata tema menetlusabi taotluse ja andis tähtaja riigilõivu tasumiseks.
4. Riigilõivu tasumise järel võttis Tartu Halduskohus kinnipeetava V.B kaebuse menetlusse.¹²¹

Kohtu analüüs ja otsus

Vastavalt haldusmenetluses esitatud seisukohtadele ja tõenditele puudub poolte vahel vaidlus selle üle, et kinnipeetavat V.B karistati selle eest, et ta ei allunud maksimaalselt 35 sekundi jooksul vanglaametniku korraldusele ning kontaktisiku kabineti uksest lahkudes oli kinnipeetav vanglaametnikuga ebaviisakas, pärides temalt, kes ta selline on, et talle midagi ütleb ning oli ka ähvardava kehahoiakuga. Kohtumenetluse käigus ei olnud võimalik tuvastada, millisel hetkel 35 sekundi jooksul oli kinnipeetava V.B kehahoiak ähvardav, kuid kahtlus puudub selles, et tegemist oli osaga samast konfliktist, mistõttu ei olnud kinnipeetavale V.B vajalik määrata tema tegude tagajärjel kahte erinevat karistust, sest tegemist oli ajaliselt ja ruumiliselt äärmiselt tihedalt seotud tegudega. Eeltoodust tulenevalt täitis kinnipeetav V.B kolm distsiplinaarsüüteo koosseisu järjestikku ühe elulise olukorra raames, mistõttu esines distsiplinaarsüütegude ideaalkogum. Arvestades VangS § 63 lg 3 teises lauses sätestatud ning lähtudes ka analoogiast karistusseadustiku § 63 lg-ga 1 oli kohtu hinnangul kinnipeetavale määratud 10 päevaks kartserisse paigutamine proportsionaalne, kuna karistuse määramisel on arvesse võetud kaebaja kehtivat nelja distsiplinaarkaristust, millest kolm oli määratud sammuti korraldusele allumatuse eest. Kuid põhjendamatu on kohtu hinnangul kinnipeetavale V.B kahe erineva karistuse määramine, mistõttu tühistas kohus selles osas käskkirja.¹²²

Magistritöö autori hinnang

---

¹²¹ TartuHKO, 05.04.2016, 3-15-2792, p 1-5.

¹²² Samas, p 17-18.

Tulenevalt kaebuse faktilistest asjaoludest ning kohtu seisukohast ei ole haldusasja nr 3-15-2792 näol tegemist keerulise õigusliku vaidlusega, mida ei oleks vanglasisese menetlusega saanud tuvastada. Seega ei oleks pidanud magistritöö autori hinnangul antud vaidlus üldse halduskohtu menetlusse jõudma, vaid oleks pidanud saama lahendatud vanglasisese menetlusega. Vangla töötaja, kes menetleb igapäevast kinnipeetavate suhtes algatatud distsiplinaarmenetlusi oleks pidanud distsiplinaarmenetluse asjaolusid põhjalikumalt hindama ning seeläbi ise jõudma järeldusele, et tegemist on distsiplinaarsüütegude ideaalkogumiga ning vastavalt sellele ka kinnipeetavale õiguspärase karistuse määrama. Asjaolu, et vanglasisene menetleja teeb menetluse käigus sellise vea näitab üksnes seda, et vanglasisene menetlus ei ole piisavalt efektiivne ega erapooletu. Oluline on märkida, et kui vanglasisene menetleja oleks teinud oma tööd korrektselt ning süvenenud kinnipeetava vaitesse ja tutvunud menetlusedokumentidega, ei oleks kinnipeetav pidanud ka esitama kaebust halduskohtusse. Eeltoodust lähtuvalt on autori hinnangul oluline, et kinnipeetavate kaebuseid/vaideid/distsiplinaarmenetlusi ei menetleks vanglasisene menetleja.

3.4. Järeldus

Eeltoodust tulenevalt asub autor seisukohale, et arvestades kinnipeetavate kaebuste hulka halduskohtusse on üheselt selge, et kinnipeetavad ei usalda vanglasisest kaebuste/vaiete/taotluste/distsiplinaarmenetluste menetlemist, mistõttu õiglaseks kohtupidamiseks pöörduvad nad oma kaebusega halduskohtusse. Nimetatud asjaolu kinnitasid ka Claudia Meriküla kinnipeetute eluolu uuringus osalenud kinnipeetud. Autor leiab, et kinnipeetavate kahtlus vanglasisese menetluse osas on õigustatud, sest halduskohtu otsused kinnitavad, et vanglasisese menetlusega ei tunnistata alati vanglaametnike vigu, vaid proovitakse leida üksnes kinnipeetavate süüd konfliktis/teos, kuna eeldatakse vanglaametniku korrektset käitumist, vastavalt eetikakoodeksile, tööülesannete täitmisel.

Joonisest nr. 2 nähtub, et kinnipeetavate kaebuste osalise rahuldamise protsent on üksnes ca 6%, mis näitab ühes küljest, et vanglad menetlevad kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktiga seonduvaid kaebusi/vaideid/taotlusi/distsiplinaarmenetlusi üldiselt õiguspäraselt, kuid teisalt kinnitavad 5 osaliselt rahuldatud kinnipeetavate kaebustele tehtud lahendit, et vanglasisene menetlus ei ole piisavalt efektiivne ega erapooletu. Autor rõhutab, et käesoleva magistritöö raames analüüsiti üksnes kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktidega seonduvaid kaebusi, mistõttu hindab autor üksnes nimetatud osas vanglasisest menetlust.

Lähtudes magistritöös käsitletud erialakirjandusest, normatiivaktidest ning kohtulahendite analüüsi tulemustest on üheselt selge, et hetkel kehtiv süsteem ei taga vanglasisesse menetlusega piisavalt efektiivset ja erapooletut menetlust. Seega teeb autor töö viimases ehk viiendas peatükis ettepanekud mida tema arvates tuleks kinnipeetavate vaiete/taotluste/kaebeõiguse/distsiplinaarmenetluse süsteemis muuta, et vähendada halduskohtu koormust kinnipeetavate kaebuste osas. Samuti, et tagada kinnipeetavatele efektiivne ja erapooletu menetlus, kus tuvastatakse ka vanglaametnike süü kui konflikti tekitajaks ei ole kinnipeetav.

Autor usub, et kõiki kinnipeetavaid ei saa panna ühte leeri, mistõttu on kindlasti neid kinnipeetavaid kellele tehakse liiga vanglasisesse menetlusega. Kuid samas on kindlasti ka neid, kes kasutavad hetkel kehtivat süsteemi ära ehk on sarikaebajad ning üritavad oma elu vanglas seeläbi põnevamaks teha. Seega juhul, kui kinnipeetavad ei saaks iga distsiiplinaarmenetluse otsuse peale pöörduda kohtusse, oleks halduskohtu koormus kinnipeetavate kaebuste osas kindlasti väiksem.

4. Taastava õiguse põhimõtete rakendamine konfliktide lahendamiseks vanglas

4.1. Taastava õiguse põhimõtted

Restoratiivõiguse (eesti keeles kasutusel mõiste taastav õigus) mõiste võttis kasutusele teadlane Albert Eglash, kuid tulenevalt erinevatest allikatest on märgitud mõiste kasutusele võtmise aastaks 1958¹²³ kui ka 1977.¹²⁴ Seega ei ole täpselt teada, millal taastava õiguse mõiste kasutusele võeti, kuid kindel on see, et Albert Eglash jagas õiguse kolmeks: retributive justice ehk karistav õigus, mis põhineb karistamisel; distributive justice ehk jaotav õigus, mis põhineb kurjategija teraapilisel ravil ning restorative justice ehk taastav õigus, mis põhineb heastamisel.¹²⁵

Taastava õiguse põhimõtte rõhutab vajadust kuritegeliku käitumisega tekitatud kahju heastamist kahju tekitaja poolt,¹²⁶ mistõttu on Howard Zehri teooria kohaselt oluline leida taastava õiguse põhimõtte rakendamisel vastuseid küsimustele: 1) kes on kannataja; 2) mida nad (kannatanud) vajavad; 3) kelle kohustuseks nad on; 4) miks see juhtus; 5) kes põhjustas situatsiooni; 6) mis on sobilik protsess, mis kaasaks kõiki osavõtjaid ning suudaks leida õiglase lahenduse, et see ei korduks enam?¹²⁷ Kui eelpool nimetatud küsimustele on vastused leitud saab kahju heastada üksnes asjaosaliste ning osapoolte koostööl ning nende soovil. Kuid oluline on märkida, et üksnes osapoolte koostööst ei piisa, vaid taastava õiguse kohaselt tuleb ka kurjategijal mõista oma süüd teos ning ta peab aru saama, millist kahju ta on kannatanule tekitanud. Kokkuvõtvalt eeltoodule saab väita, et taastava õiguse kese on läbi konflikti/kuriteo tekkinud kahju heastamine, kasutades selleks lahendusprotsessi, milles osalevad aktiivselt kõik mõjutatud

---

¹²³ Daniel W. Van Ness, K.H Strong. Restoring Justice – An Introduction to Restorative Justice. 4th ed. New Province, N.J 2010, p 21-22. Internetis kättesaadav: <https://books.google.ee/books?id=AZv2MVkHBTC&pg=PR2&lpg=PR2&dq=Restoring+Justice+%E2%80%93+An+Introduction+to+Restorative+Justice.+4th+ed.+New+Province,+N.J+2010&source=bl&ots=0cPCj64e-b&sig=8epAzQwDGERxwiXu4Xh9EZ0EQDk&hl=et&sa=X&ved=0ahUKEwiDmK79qMTSAhWBpCwKHZdsCBkQ6AEINzAB#v=onepage&q&f=false> (külastatud 07.03.2017).

¹²⁴ T. Gavrielides. Restorative justice theory and practice: addressing the discrepancy. Helsinki 2007, p 20.

¹²⁵ Daniel W. Van Ness, K.H Strong (viide 118), lk 21-22.

¹²⁶ E. Kergandberg, P. Pikamäe. Kriminaalmenetluse seadustik, kommenteeritud väljaanne. Juura 2012, lk 489, p. 2.1.

¹²⁷ H. Zehr. The Little Book of Restorative Justice, Intercourse, PA: Good Books, 2002, p 41. Internetis kättesaadav: <https://www.unicef.org/tdad/littlebookrjpakaf.pdf> (külastatud 08.03.2017).

osapooled ning mille eesmärgiks on kõigi osapoolte tervendamine ja turvalise kogukonna ning üldse rahu (taas) loomine.¹²⁸

Taastava õiguse põhimõtte käsitlemisel võib jääda mulje, et antud põhimõtet on võimalik kasutada üksnes kurjategija teo heastamisega kannatanule. Kuid nii see ei ole, taastava õiguse põhimõtet on võimalik rakendada väga erinevates olukordades ja viisidel, mistõttu on välja töötatud erinevad taastava õiguse rakendamise meetodid, mis oleksid kõikidele ühiskonna liikmetele kasulikud. Peamisteks rakendamise meetmeteks on kannatanu-kurjategija lepitamise meetod, *conferencing* meetod ja ringi meetod,¹²⁹ kuid olulisteks meetmeteks saab pidada ka ühiskondlikult kasulikke tööd ja erinevaid lepitusmenetlusi (perekonna lepitus, kogukonna lepitus, ettevõtte lepitus jne).¹³⁰ Oluline on märkida, et *conferencing* meetod ei ole klassikaline taastava õiguse meetod, vaid selle meetodi rakendamisel on kaasatud tunduvalt rohkem osapooli kui teistes taastava õiguse põhimõtte rakendamise meetodites. Lisaks konflikti/kuriteo osapooltele on menetlusse kaastanud nende perekonnaliikmed, toetajad ning riigi/kohaliku omavalitsuse poolt määratud esindajad.¹³¹

Kuigi taastava õiguse rakendamiseks on mitmeid erinevaid meetodeid on lepitusmenetlus siiski üheks enim levinud teo/konflikti lahendamise meetodiks taastava õiguse kontekstis. Selline lepitusmenetlus on väga populaarne perekondlike ja alaealiste tülide lahendamisel ning sammuti kannatanu ja kurjategija lepitamisel, kus osapooled (süüdlane ja kannataja/ohver) peavad lepitaja juuresolekul rääkima miks nende vahel konflikt tekkis, miks nad kuriteo toime panid ning seejärel peavad nad esitama oma seisukohad kuidas nende arvates oleks kõige õigem konflikt lahendada või oma tegu heastada. See, millisele lahendusele osapooled jõuavad sõltub kindlasti konflikti sisust või teost. Näiteks juhul, kui süüdlane on sooritanud kuriteo, millega ta on kannatanule tekitanud varalise kahju, siis on üheselt selge, et süüdlane peab kannatanule hüvitama tekitatud kahju. Kui osapoolte vahel on tekkinud konflikt, mille sisuks on süüdlase sõltuvushäired, võib osapoolte üks lahendus konfliktile olla ravikuuri läbimine. Olenemata,

---

¹²⁸ Taastava õiguse uurimiskeskuse kodulehekülgl. Internetis kättesaadav: www.taastavõigus.ee (külastatud 25.04.2017).

¹²⁹ D. W. Van Ness, H. K. Strong (viide 118), lk 26-28.

¹³⁰ S. McCorkle, M. J. Reese. Mediation Theory and Practice. Second Edition. Los Angeles [etc.] : SAGE Publications 2015. Internetis osaliselt kättesaadav: <https://books.google.ee/books?id=MD0XBAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=McCorkle+%26+Reese,+Mediation+Theory+and+Practice&hl=et&sa=X&ved=0ahUKEwiDicvszoXTAhUMLZoKHST3AKUQ6AEIFzAA#v=onepage&q&f=false> (külastatud 02.04.2017).

¹³¹ D. W. Van Ness, H. K. Strong (viide 118), lk 28-29.

millise meetodi süüdlane/kurjategija ja kannatanu/ohver valivad on oluline, et teo/konflikti tekitaja heastaks oma käitumise.¹³²

Lisaks osapoolte ning nende perekonnaliikmete osalemisele on taastava õiguse põhimõtte rakendamisel väga oluline roll kogukonnal. Ollakse arvamusel, et kurjategijat/süüdlast ümbritseval kogukonnal on olemuslikult kõige suurem mõjuvõim kurjategija/süüdlase enda üle. Samuti usutakse, et kurjategijat/süüdlast ümbritsev kogukond suudab mõjutada isikut heastama toime pandud kahju. Seda just seetõttu, et on täheldatud, et kogukond suudab pakkuda piisavalt tuge, mis aitab kurjategijal/süüdlasel oma perspektiivid uuesti paika panna, kui nad on saanud oma teo kannatanule heastada.¹³³ Eelpool nimetatud kogukonna vajalikusse tuleb aga suhtuda kohati ka kriitiliselt, sest teatud kogukonnad võivad lihtsalt kurjategija/süüdlase oma kogukonnas välja visata ilma, et nad oleksid neile toeks oma teo heastamisel, sest kogukonnas puudub piisavalt palju vabatahtlikke, kes oleksid valmis oma aega pühendama kogukonnas tekkinud probleemidele ning isegi kui kogukonna liikmetel on aega, siis on teatud kodanikud, kes eelistavad ennast otseselt mitte siduda tekkinud probleemiga. Põhjuseid, miks teatud kogukonna liikmed ei soovi ennast tekkinud probleemiga siduda on mitmeid. Ilmselt peamiselt kardetakse tagasilööki kurjategijate käitumises või kaaskodanike negatiivset vastukaja.¹³⁴

Kuna tihtipeale puuduvad inimesed, kes oleks nõus kurjategijaid/süüdlasi aitama, siis ollakse tänapäeva ühiskonnas harjunud, et kurjategija/süüdlane saavad oma õigusvastase käitumise eest karistada. Kuna valdav enamus ühiskonna liikmetest on harjunud, et igale õigusvastasele teole järgneb karistus, siis ei osata näha probleemi lahendamist läbi taastava õiguse põhimõtte rakendamise ning isegi, kui teatud ühiskonna liikmed on teadlikud taastava õiguse põhimõtetest, ei aktsepteerita selle rakendamist, kuna see on nende jaoks liiga leebe karistus õigusrikkumise eest.

Autor peab oluliseks märkida, et alati ei ole oluline teo sooritaja/konflikti tekitaja karistamine, vaid oluline on, et kurjategija/süüdlane mõistaks oma teo/sõnade tagajärge, mille tulemusel ei soovi nad enam sama tegu korda panna. Sellise mõistmise juurde ei saa kurjategijat/süüdlast viia teda karistades. Seetõttu ongi oluline kohaldada taastava õiguse põhimõtet. Oluline on märkida, et taastava õiguse põhimõtet ei ole kindlasti võimalik kõikjal rakendada, vaid kõik

---

¹³² I. Vanfraechem, D. Bolivar, I. Aertsen. Victims and Restorative Justice. Routledge 2015.

¹³³ K. Vetemaa. Taastav õigus töös alaealiste õigusrikkujatega. Tallinna Ülikool 2016, lk 19.

¹³⁴ Samas, lk 19

sõltub teost, mida kurjategija/ süüdlane on toime pannud, mistõttu on teatud kuritegude puhul vabadusekaotuslik karistus on siiski hädavajalik.¹³⁵

4.2. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine vanglas

Enamjaolt kasutatakse taastava õiguse põhimõtet väljaspool vanglat. See tuleneb asjaolust, et kuriteo toime pannud isikule ei ole määratud reaalselt vangistust, mille tulemusena on tal palju lihtsam oma tegu heastada. Samuti mängib olulist rolli asjaolu, et väljaspool vanglat kasutatav taastava õiguse põhimõtte meetodina kasutatakse lepitusmenetlust enamjaolt perekondlike tülide lahendamisel. Kuigi valdav enamus maailma vanglatest ei rakenda vanglasiseste probleemide lahendamiseks taastava õiguse põhimõtet, siis on siiski olukordi, kus taastava õiguse põhimõtet on rakendatud teatud maailma vanglates ning seda just alljärgnevatel põhjustel:

- I. grupp kinnipeetavaid on avaldanud soovi oma tegu heastada ja kohtuda oma ohvritega;
- II. vangla süsteemide juhid on oma mõtteviisis taastava õiguse pooldajad (nt Kanada ja USA-s Minnesota osariigis);
- III. inimesed, kes töötavad vangla rehabilitatsiooni programmides on mõistnud, et kinnipeetavatel on kohustused oma ohvrite ees, kellele nad on haiget teinud;
- IV. ohvrid on ise otsustanud, et nad soovivad isikuga kohtuda, kes nende vastu kuriteo sooritas.¹³⁶

Autor juhhib tähelepanu asjaolule, et vanglas viibib/töötab sadu erinevate iseloomudega inimesi, mistõttu on konfliktid kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel kergesti tekkivad. Seega leiab autor, et kui kinnipeetavast tulenevate asjaolude tõttu on kinnipeetava ja vanglaametniku vahel tekkinud konflikt, siis tuleb see tal vanglaametnikule heastada. Juhul, kui konflikti algatajaks on vanglaametnik, siis tuleb ka temal kinnipeetava ees oma tegu heastada.

Arvestades eeltoodut ning vanglaametnike/juhtkonna soovi lahendada vanglasiseseid konflikte vangla siseringis, siis just taastava õiguse põhimõtte rakendamine oleks üks võimalikest

---

¹³⁵ P.Vennikas, jt (viide 95), lk 29.

¹³⁶ D.W. Van Ness. Restorative Justice in Prisons. The Practice of Restorative Justice in Prison Reform. Session 204.

viisidest konfliktide lahendamiseks kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel.¹³⁷ Taastava õiguse põhimõtte rakendamisel võivad kinnipeetavad kui ka vanglaametnikud saada rohkem aimu, mida tunneb konflikti teine osapool kellega on konflikti mindud ning seeläbi on kinnipeetaval/vanglaametnikul võimalus heastada tehtud tegu, mis algatas konflikti. Samuti on kinnipeetaval/vanglaametnikul võimalus eelnimetatud protsessi ajal end parandada,¹³⁸ et selliseid olukordi enam ei tekiks. Nagu eelpool mainitule ei saa väljaspool vanglat taastava õiguse põhimõtet rakendada kõikide juhtumite puhul. Samuti ei saa taastava õiguse põhimõtet rakendada vanglas kõikide juhtumite korral. Seega tuleks taastava õiguse põhimõtte rakendamisel vanglas vangla juhtkonnal arvestada konflikti sisu ja selle tekkimise põhjuseid. Lisaks vangla sisekliima ning kinnipeetavate ja vanglaametnike suhete parandamisele aitaks taastava õiguse põhimõtte rakendamine vähendada vanglas distsiplinaarmenetlusi kinnipeetavate suhtes.¹³⁹ Kui kinnipeetavate suhtes menetletakse vähem distsiplinaarmenetlusi on ka halduskohtu koormus väiksem kinnipeetavate kaebuste osas. Seega oleks taastava õiguse põhimõtte rakendamine vanglas väga kasulik, sest just sellega oleks võimalik parandada vangla sisekliimat, vanglaametnike ja kinnipeetavate suhteid ning samuti väheneks halduskohtute koormus.

Kuigi hetkel Eesti Vabariigi kehtivas vanglasüsteemis ei rakendata taastava õiguse põhimõtet leiab autor lähtudes erialasest kirjandusest, et konflikti ei saa kinnipeetava ja vanglaametniku vahel lahendada üksnes kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramisega, vaid tuleb kinnipeetaval, tema kontaktisikul ning vangla personalil teha koostööd, et konflikti osapooled ära lepitada taastava õiguse põhimõtte kohaselt. Samuti tuleb teha koostööd selle nimel, et konflikti osapooltel ei tekiks uusi arusaamatusi, millest võib edasi areneda uus konflikt.

Oluline on märkida, et isegi, kui vanglates oleks taastava õiguse põhimõtte kasutuses, siis selle rakendamine sõltub väga palju konflikti osapoolte soovist oma tegu heastada ning tekkinud konflikt lahendada. Samuti sõltub põhimõtte rakendamine väga palju konflikti põhjusest ning selle tagajärgedest. Lisaks konfliktide lahendamisele on võimalik vanglas rakendada ka taastava õiguse põhimõtet kurjategija ja kannatanu lepitamisel. Kuid nagu kinnipeetava ja vanglaametniku konflikti lahendamisel mängib ka kannatanu ja kurjategija lepitamisel olulist rolli kinnipeetava ja kannatanu tahe asja lahendada. Kuna taastava õiguse põhimõtte

---

¹³⁷ G. Johnstone. Restorative Justice in Prisons: Methods, Approaches and Effectiveness. Strasbourg 29.09.2014, lk 11.

¹³⁸ G. Johnstone (viide 128), lk 12-13.

¹³⁹ Samas, lk 11.

rakendamisel on mitmeid erinevaid tegureid mis mängivad rolli, siis on taastava õiguse põhimõtte rakendamisel ka erinevaid eesmärgi nagu näiteks:

- I. kinnipeetavete empaatia võime arendamine oma ohvri vastu;
- II. kuritöö heastamine;
- III. üksteise mõistmine ja arusaamine kinnipeetavate, ohvrite, nende perede ja lähedaste vahel;
- IV. tugevdada kinnipeetavate ja ühiskonna vahelisi suhteid;
- V. kultuuri loomine vanglasse, et tekkinud konflikte suudaksid osapooled lahendada rahumeelselt;
- VI. muuta kinnipeetava isiksust paremuse poole.¹⁴⁰

Autor on seisukohal, et parimaks viisiks taastava õiguse rakendamisel seatud eesmärgi saavutamiseks vanglas on ringi meetodi kasutamine, kus inimestel on õigus ennast väljendada, kui kõnepulk on konkreetse isiku käes ning seda just kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikti lahendamisel. Nimetatud meetodi rakendamisega oleks tagatud, et kõik ringis viibivad isikud kuulavad üksteist ära ning kõigil kellel on soovi sõna võtta saab selleks ka õiguse. Autor on seisukohal, et niiviisi on võimalik kinnipeetavatel ja vanglaametnikel üksteist paremini mõista ning see välistab osapoolte vahelised tühisid konfliktid, mis kaasneksid juhul, kui konflikti lahendatakse üksnes distsiplinaarmenetlusega. Oluline on märkida, et ringi meetodi kasutamine ei oleks üksnes koos ringis istumine ning igapäevane isikliku seisukoha avaldamine, vaid see on protsess, kus ringis viibijad saavad lisaks oma seisukoha väljendamisega õppida üksteist kuulama ning üksteise arvamusi austama. Kuid lisaks eeltoodule peab arvamuse avaldaja tundma, et teda austatakse ning tema seisukohti aktsepteeritakse. Arvestades kinnipeetavate positsiooni vanglas, siis on vägagi oluline, et nad tunneksid, et neid kuulatakse ning nende seisukohtadega arvestatakse. Arusaadavalt ei ole ringi meetodi kasutusele võtmine lihtne ülesanne, sest suure tõenäosusega ei võta esmalt osapooled antud harjutust tõsiselt kuid siiski leiab autor, et tuleks võtta ette samme vanglates, et järk järgult antud meetod kasutusele võtta.

Erinevalt distsiplinaarmenetlusest, mida menetleb üksnes vangla töötaja, võimaldab ringi meetodi kasutamine osapooltel ise lahendada tekkinud konflikt ilma kolmanda isiku sekkumiseta. Seega kinnipeetavate ja vanglaametnike suhete parandamiseks oleks igati mõistlik peale konflikti või olukorra möödumist esmalt lahendada konflikt taastava õiguse

---

¹⁴⁰ D.W. Van Ness (viide 127).

põhimõtte ringi meetodi kohaselt ning alles, kui nimetatud meetod ei toimi ning konflikti algataja ei soovi oma tegu heastada, tuleks alustada distsiplinaarmenetlust. Selline protsess aitaks ka ära hoida hilisemaid tühiseid sõnavahetusi, mis võivad tekkida kinnipeetava ja vanglaametniku vahel, kui kinnipeetav leiab, et distsiplinaarmenetlusega on talle liiga tehtud. Seega taastava õiguse rakendamine kinnipeetavate ja vanglaametnike suhetes aitaks kindlasti kaasa nende suhete paranemisel.

4.4. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine ja toimimine maailma vanglates

4.4.1. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine Inglismaa vanglates

Stephanie Braithwaite on vangla psühholoog, kes on viimased 24 aastat olnud Noorte Õigusrikkujate Projekti (*Young Offenders Project*) eestvedaja. Ta kasutas taastava õiguse põhimõtte meetodeid Southamptonis, kui ka Winchesteri vanglas. Antud vanglas tutvustas ta taastavat õiguse põhimõtet vangla erinevates projektides, mille peamiseks sisuks oli:

- projektiga seotud vanglaametnike motivatsioon peab olema kõrge ja neil peab olema valmisolek ületundide tegemiseks selleks, et saavutada edu;
- igal vanglal on ametnike tuumik, kes on saanud taastava õiguse projekti raames vastavate spetsialistidelt täiendkoolituse ning kellel on projekti täideviimise seisukohalt suurem vastutus;
- iga vangla meeskond on kursis ja teadlik kriminaalhooldusteenuste funktsioonidest ja toimimisest ning teeb koostööd agentuuridega, kes on seotud vanglatega ning kes üritavad tõsta ühiskonna teadlikkust vanglate suhtes;
- iga vangla töötab ise välja konkreetse strateegilise suuna antud projekti raames, kuid enamasti võtab taolise strateegia väljatöötamine aega ligikaudu 3 aastat.¹⁴¹

Eelnimetatud projektide raames tehti Inglismaa Winchester vanglas alljärgnevaid muudatusi:

- alustati detailsemalt tööd ametnike ja vangide kaebuste protseduuride osas;
- asetati olulist rõhku vangla külastajate suhtes. Külastajatele saadeti laiali küsitluslehed, mis olid tehtud ametnike ja vangide poolt ning nendele oodati tagasisidet. Tõsteti

---

¹⁴¹ Restorative justice in prisons. Resource Book and Report. London 11.02.2002, p 19-21. Internetis kättesaadav: <http://www.thamesvalleypartnership.org.uk/wp-content/uploads/rjinprisonreport.pdf> (külastatud 25.04.2017).

teadlikkust, et külastajad, enamasti vangide pereliikmed, on tihtipeale ka ühiskonnas ohvri rollis;

- vangla töötas välja ettepaneku, et tööle võetaks Ohvrite Infovahetuse juht kõrgema ametniku tasemel, kelle tööülesandeks oleks koordineerida ohvri ja ühiskonna vahelisi suhteid ning ühtlasi analüüsida vangla sisemisi protsesse, et paremini aidata arendada terviklikku taastava õiguse programmi vanglas;
- taastava õiguse põhimõtteid ja loogikat hakati tutvustama ka koolides.¹⁴²

Inglismaa Bristolis vanglas viidi läbi alljärgnevad muudatused:

- tõsteti ametnike teadlikkust läbi töötubade- rohkem kui 40 ametnikku on sellega siiani seotud;
- 20 ametnikku läbisid 4 päevase koolituse vahendamise osas;
- vanglaga seotud partnerrühm (*Partner Group*) algatas iseseisva rahastamise idee palkamaks taastava õiguse rakendamisega seotud ametniku vanglasse;
- kogu vangla lähenemine probleemidele ning üldine töökultuur muudeti selliseks, et kõikide protsessidega tegeleti süvitsi ja keskendunult;
- ametnikud said eri treeningut seoses kaebuste menetlemise ja vahendamise osas. Sellega üritati vältida ametlike uurimiste ja protseduuride algatamist.¹⁴³

Inglismaa Norwichis vangla teostas alljärgnevad muudatused :

- fookusesse pandi programmid, mis aitavad noortel õigusrikkujatel paremini mõista oma ohvreid. Üheks selliseks meetodiks oli ülesanne, kus vang pidi kirjutama oma ohvrile kirja (kirja ei saadetud välja, kiri oli mõeldud ainult diskussiooni jaoks vangla siseselt);
- enneaegse vabastamise osas tehti lisatööd perekonna, tööandja ja sõprade osas ning selle eesmärgiks oli aidata õigusrikkujal paremini ühiskonda tagasi sobitada/sulanduda;
- arendati potentsiaalseid töövõimalusi vanglast vabanemisel õigusrikkujatele. Seda läbi ettevõtte Marks and Spencers, kes maksid kahe vangi eest töötasu nõ taastavasse fondi- osa töötasust läksid vangide palgaks, kes töötasid Norwichis Marks and Spencersis. Lisaks garanteeris Marks and Spencers õigusrikkujatele vangist vabandedes töökohad oma ettevõttes;
- oluline oli ka ametnike pidev koolitamine ja treenimine ning ühtse meeskonna arendamine;¹⁴⁴

---

¹⁴² Samas, lk 19-20.

¹⁴³ Samas, lk 20.

¹⁴⁴ Samas, lk 20-21.

Kokkuvõtvalt võib esitada eelnimetatud kolme vangla puhul alljärgnevad tähelepanekud:

- ametnike arendamine ja teadlikkuse suurendamine on väga olulisel kohal;
- muudatuse rakendamisel tuleb muuta terve vangla üldist kultuuri ja seisukohti;
- koostöö erinevate agentuuride ja gruppidega väljaspool vanglat on olulisel kohal, loomulikult ka koostöö politsei ja kriminaalhooldusametnikega;
- ohvrite kaasamine taastavas programmis on küll keeruline, kuid seda ei tohiks täielikult ära kaotada;
- vangide perekonnad on hea võimalus vangiga paremini kontakteeruda ja nendest aru saada;
- arendus ei pea tingimata olema ressursimahukas.¹⁴⁵

Seega lähtudes eeltoodud Inglismaa vanglates tehtud muudatustest on üheselt selge, et vanglasüsteemis taastava õiguse põhimõtte rakendamine aitab üksnes kinnipeetavat suunata õiguskuulekale käitumisele. Samuti selgub eeltoodust, et taastava õiguse põhimõtte rakendamiseks vanglas ei ole vaja teha kulukaid ning suuri muudatusi. Oluline on märkida Inglismaa vanglate näitel, kui väikseid muudatusi peaks vanglas tegema, et väheneksid kinnipeetavate ja vanglaametnike vahelised konfliktid.

4.4.2. Norra taastava õiguse põhimõtte toimimine

Norra Kuningriik (edaspidi nimetatud Norra) on maailmas tuntud kui progressiivse kriminaalõiguse süsteemiga riik. Sealhulgas on oluline märki, et Norras on luksuslikud vangla tingimused, madal vangistuse tase ning madal retsidivismi tase. Nimetatud edu on Norras saavutatud peamiselt taastava õiguse põhimõtte rakendamise tõttu.¹⁴⁶

Norra taastava kriminaalõiguse süsteemi keskseks põhimõtteks on õigusrikkujate rehabiliteerimine läbi õigusrikkujate ja ohvrite/ühiskonna omavahelise lepitamise. Norra karistussüsteemi loogika on selline, et mida lähemal on õigusrikkuja vangis olles vanglavälistele tingimustele, seda lihtsam on õigusrikkujal vangist vabanedes ühiskonda uuesti tagasi sulanduda. Antud põhimõtte erineb suuresti Ameerika Ühendriikide (edaspidi nimetatud

---

¹⁴⁵ Samas, lk 21.

¹⁴⁶ L.C. Hagstrøm. What is restorative justice? The Norwegian American. 09.09.2016. Internetis kättesaadav: <https://www.norwegianamerican.com/opinion/what-is-restorative-justice/> (külastatud 25.04.2017).

USA) omast, mis põhineb karistataval õigusel. See tähendab, et need, kes on õigust rikkunud saavad sellele vastava karistuse. Teisisõnu karistavas õiguses vastab karistus alati kuriteole.¹⁴⁷

Arvestades Norra ja USA erinevat õigussüsteemi kurjategijate karistamisel on oluline märkida nimetatud riikide sedavõrd suurt kuritegevuse taseme erinevust. Jaanuar 2016 uuringus tuvastati, et Norras on 100 000 elanikuga kohta vanglas 70 inimest. Aastal 2014 tehtud uuringus oli USAs 100 000 elaniku kohta vanglas 693 inimest. Antud vangistatute arv 100 000 USA-s elaniku kohta on maailmas esikohal. Kinnipeetavate arv ei ole ainus, mis on Norras ja USA-s erinev. Olulisel määral on erinev ka kahe riigi retsidivismi tase. Norras on antud tase ligikaudu 20%, USA-s oli see aastal 2005 76,6%. Lisaks väljastas USA antud aasta alguses uuringu, kus selgus, et 2005 aastal vangist vabanenud isikutest taas arreteeriti järgneva kaheksa aasta jooksul 49,3%. Erinevate spetsialistide sõnul on nende drastiliste numbrite erinevuse taga Norra ulatuslik taastava õiguse süsteem.¹⁴⁸

Autor toob siinkohal välja Norras oleva Haldeni vangla, mis ehitati 2010. aastal 75 hektarilise maa-ala peale. Haldeni vangla territooriumil on jooksurajad, muusika stuudio ning süsteem valmistamiseks ette vange taasintegreerumaks ühiskonda. Antud asutus üritab anda vangidele võimalikult sarnaseid tingimusi elamiseks nagu neil oleks seda väljaspool vanglat. Pakutakse erinevaid tegevusalasid nagu töötoad, kokkamiskursused, muusika kursused, jne.¹⁴⁹ Oluline erinevus näiteks Eesti vanglatega on see, et Haldeni vangla akendel ei ole trelle ees ning kinnipeetavad saavad kasutada kogu vanglakompleksi vabalt (sh teravaid tööriistu köögis). Samuti on oluline märkida, et kinnipeetavad ja vanglaametnike vahel ei ole suurt positsiooni vahet, vaid tihtilugu on ametnikud ja vangid omavahel sõbrad.¹⁵⁰

Haldeni vanglasüsteemiga on Norras sarnane ka Bastoy vanglasüsteem. Antud vangla on Norra madalaima turvatasemega. Bastoys peavad vangid ise võtma vastutust oma elude eest. Kõik töölised peavad käima tööl tööpäeviti kella 8:30st kuni 15.30ni. Nad töötavad köögis, poodides, põldudel või tehnilistel positsioonidel. Juhul kui tööpäev on läbi või nad ei pea tööl olema on kinnipeetavatel ligipääs randadele, raamatukogule, jalgpalli väljakule, jms. Nimetatud vabadus on kinnipeetavatel senikaua kuni nad seda ei kuritarvita.¹⁵¹

---

¹⁴⁷ Samas.

¹⁴⁸ L.C. Hagstrøm (viide 142).

¹⁴⁹ Samas.

¹⁵⁰ Samas.

¹⁵¹ Samas

Norras rakendatava taastava õiguse põhimõtte kohaselt on kellegi õiguse äravõtmine juba piisavalt range karistus, mistõttu on üle 89% Norra vanglakaristustest alla 1. aasta pikad. Seevastu USA vanglakaristustest on ca 2% alla 1. aastase kestvusega. Oluline on märkida, et Norra maksimaalne vanglakaristus on 21 aastat. Erandjuhtumiteks on genotsiid või sõjakuriteod, mille puhul võib maksimaalne karistus olla 30 aastat vangistust. Nimetatud süsteem ei ole kehtinud Norras alati, vaid enne 1981. aastat rakendati ka tõstiste kuritegude nagu vägistamine, mõrv ja riigireetmine eluaegset karistust. Kuid 30 aastane vanglakaristus ei ole siiski lõplikult maksimaalne. Juhul, kui sooritatakse tõsine kuritegu, mille tõenäosus kordumiseks on suur, siis on kohtul õigus kurjategija kinnipidamist pikendada määramata ajaks iga 5. aasta tagant peale karistuse täitumist.¹⁵²

Eeltoodust tulenevalt võib jääda mulje justkui norralased on naiivsed inimesed, kes ei oska kurjategijaid karistada, kuid nii see tegelikult ei ole. Norra vanglate peamine idee on kurjategija reformeerimine ning nende aitamine saamaks üle põhjustest, mis panid nad algset kuritegu üldse sooritama.¹⁵³ Mitmed uuringud on näidanud ka, et Norras rakendatud taastava õiguse süsteem toimib. Taastava õiguse põhimõtte rakendamine on olnud edukas vähendamaks vangistusega seotud kulusid, hoides all vangistatute arvu ja üldise retsidivismi taseme. Juhul, kui eesmärk ei ole ainult kurjategijat karistada, vaid aidata tal peale kuritegu muutuda paremaks inimeseks ja kasulikumaks ühiskonna liikmeks, siis on Norra taastava õiguse süsteem selles osas heaks eeskujuks.¹⁵⁴

Lähtudes punktis 4.4.1 nimetatud Inglismaa vanglates tehtud muudatustest ja Norra vanglasüsteemist on üheselt selge, et taastava õiguse põhimõtte rakendamine on kinnipeetavate taasühiskonnastumisel, kui ka vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktide vähendamiseks tunduvalt perspektiivikam, kui seda on karistatav vanglasüsteem.

---

¹⁵² Samas.

¹⁵³ Samas.

¹⁵⁴ Samas.

5. Ettepanekud

Eeltoodust tulenevalt analüüsis ja võrdles autor kinnipeetavate kaebuseid halduskohtusse, mis puudutasid kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikte vanglas ning vanglasisest ebaõiget menetlust kinnipeetavate kaebuste osas, mis puudutasid vanglaametnikke. Nimetatud kohtulahendite analüüs ja võrdlus oli vajalik selleks, et autor saaks magistritöös püstitatud hüpoteesile, kinnipeetavate kaebuseid ja distsiplinaarmenetlusi seoses konfliktidega vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel ei menetleta vanglasisese menetlusega efektiivselt ega erapooletult, esitada adekvaatse vastuse ja omapoolsed seisukohad. Samuti nimetatud kohtulahendite võrdluse ja analüüsiga sai autor vastata küsimustele, kas halduskohtute koormust on võimalik vähendada seoses kinnipeetavate kaebeõiguste muutmisega, milles seisnevad vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktid vanglas, mis on kinnipeetavate kaebuste asjakohasuse ja rahuldamise protsent halduskohtus, kas taastava õiguse põhimõtte rakendamine parandaks kinnipeetavate ja vanglaametnike suhteid ning väheneksid nendevahelised erimeelsused ja konfliktid.

Kuna magistritöös välja toodud kinnipeetavate kaebuste hulk seoses kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktidega aastatel 2014 kuni 2016 üksnes Tartu Halduskohtus oli juba sedavõrd märkimisväärne, siis on üheselt selge, et käesoleval hetkel kehtiv süsteem ei taga vanglasisese menetlusega efektiivsust ning erapooletut menetlust. Samuti on teada, et kõik vanglaametnikud ei täida vanglateenistuja eetikakoodeksist tulenevaid põhimõtteid olla viisakas ja abivalmis.¹⁵⁵ Seega esitab autor käesolevas töös ettepanekuid, mida tema arvates tuleks Eesti vanglasüsteemis muutu, et ülaltoodud küsimusi ei tekkiks.

5.1. Ettepanek vangla distsiplinaarmenetluse muutmiseks

VangS § 64 lg-st 1 tulenevalt viib distsiplinaarmenetluse läbi ning distsipliinirikumise asjaolud selgitab välja vanglateenistus.¹⁵⁶ Vanglateenistus allub vanglale, mistõttu ei pruugi kinnipeetava distsiplinaarmenetluse menetleja olla erapooletu. Erapooletu menetleja distsiplinaarmenetluse läbiviimise saaks tagada üksnes siis, kui menetleja ei alluks vanglale. Käesoleval hetkel on loodud sõltumatutest isikutest koosnev vanglakomisjon, mille ülesanne

---

¹⁵⁵ Vanglateenistuja eetikakoodeks (viide 99).

¹⁵⁶ Vangistusseadus (viide 2), § 64/1.

on tagada üldsuse kontroll vangla üle ja aidata vangla juhtkonnal korraldada vangla tööd.¹⁵⁷ Lisaks vaide esitamisega vanglateenistusele või Justiitsministeeriumile võivad kinnipeetavad pöörduda oma kaebustega vanglakomisjoni poole. Kuigi kinnipeetavatel on eelnimetatud võimalus olemas, siis kehtiva süsteemi kohaselt puudub vanglakomisjonil igasugune pädevus kohustada vanglat midagi tegema. Vanglakomisjon võib anda vanglale soovitusi, mida vangla peaks tegema teisiti, kuid need on üksnes soovituselised, mis ei ole vanglale kohustuslikud ning mida vangla ei pea täitma. Eeltoodust tulenevalt teeb autor järgnevaid ettepanekuid vanglasiseses distsiplinaarmenetluse muutmiseks:

- Palgata sõltumatu isik vangla distsiplinaarmenetluste lahendamiseks, kes ei alluks vanglateenistusele ega justiitsministeeriumile.

Kehtiva õiguse kohaselt on kinnipeetaval kohustus enne halduskohtusse pöördumist läbida vaidemenetlus vanglateenistuses või Justiitsministeeriumis, kuid selline vaidemenetluse süsteem ja samuti ka kinnipeetavate vaiete menetlejate ring, kes on määratud vanglateenistuse või Justiitsministeeriumi poolt ei taga vaide menetlusel erapooletust ega ka efektiivset lahendust. Autor on seisukohal, et Eesti Vabariigil tuleks luua sõltumatu organisatsioon, nagu seda on näiteks CPT. Loodava organisatsiooni töötajad oleksid iseseisvad erapooletud kolmandad isikud, kes ei alluks vanglateenistusele ega Justiitsministeeriumile. Organisatsioonis töötavate isikute ametiaeg võiks kesta maksimaalselt 3 aastat. Selline süsteem tagaks menetleja avatud mõtteviisi ning menetleja suudaks näha reaalseid probleeme vanglas, millele vanglateenistus või Justiitsministeerium ei oska või ei soovi tähelepanu pöörata. Käesoleval hetkel on loodud vanglakomisjon, mis põhineb analoogsel süsteemil, kuid nimetatud organisatsioonil puudub õigus anda hetkel vanglale korraldusi ning ühtlasi nimetatud komisjoni liikmete puhul on tegemist vabatahtlikega, kellel ei ole see täiskohaga töö. Arvestades distsiplinaarmenetluste hulka vanglates on autor seisukohal, et selleks peaks olema täiskohaga töötaja, kes menetleks igapäevaselt kinnipeetavate suhtes algatatud distsiplinaarmenetlusi ning alles peale erapooletu isiku menetlust võiksid kinnipeetavad pöörduda vanglakomisjoni poole oma kaebusega. Sellest tulenevalt teeb autor järgmise ettepaneku, millega tuleks anda vanglakomisjonile õigused kinnipeetavate kaebuste menetlemiseks.

---

¹⁵⁷ Vanglakomisjoni põhimäärus (viide 8).

- Anda vanglakomisjonile pädevus lahendada kinnipeetavate vaided selliselt, et vanglakomisjoni lahendused on vanglale ja kinnipeetavatele kohustuslikult täidetavad, mitte soovituslikud.

Nimetatud ettepaneku all peab autor silmas asjaolu, et käesoleval hetkel ei ole vanglakomisjoni ettekirjutised vanglale kohustuslikud, mistõttu ei pöördu kinnipeetavad oma kaebustega vanglakomisjoni poole niipalju, kui seda tegelikkuses võiks teha. Vanglakomisjoni ettekirjutiste täitmise kohustuslikuks muutmine vanglale annaks kinnipeetavatele põhjuse pöörduda oma vaidega vanglakomisjoni poole mitte üksnes halduskohtusse. Hetkel on kinnipeetavad teadlikud, et vanglakomisjonil puudub igasugune pädevus vanglat millekski kohustada, mistõttu ei soovigi enamus kinnipeetavaid oma kaebusega pöörduda vanglakomisjoni poole, kuna see ei too vanglale kaasa mingit kohustust, kui vanglakomisjon peaks tuvastama vangla rikkumise. Seega, kui vanglakomisjonil oleks pädevus tuvastada vangla rikkumine ning kohustada vanglat oma rikkumist kõrvaldama ei oleks ilmselt halduskohtusse pöördumiste hulk sedavõrd suur, kuna kinnipeetavad on saanud juba õiglase menetluse osaliseks. Samuti mängiks olulist rolli, kui kinnipeetavate suhtes algatatud distsiplinaarmenetlusi menetleks erapooletu isik nagu autor eelmises ettepanekus välja pakkus. Seega, kui kinnipeetavate kaebusi lahendab erapooletu isik ning peale erapooletu isiku menetlemist on kinnipeetaval õigus pöörduda vanglakomisjoni poole, kes on samuti erapooletu ning kellel on õigus kohustada vanglat oma rikkumist heastama või kõrvaldama, siis oleks autori arvates tagatud kinnipeetavale õiglane menetlus ning sellega oleks vähendatud halduskohtute sedavõrd suur koormus kinnipeetavate kaebuste osas.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kinnipeetavate suhtes algatatud distsiplinaarmenetlusi ei või menetleda vanglasisene meneleja ning hilisemaid kaebusi ja vaideid distsiplinaarmenetluses tehtud otsusele ei tohiks menetleda vanglateenistus ega ka Justiitsministeerium, vaid seda peaks tegema erapooletu isik/organisatsioon/komisjon, kes ei lähtuks üksnes vangla ja vanglaametnike huvidest, vaid kes suudaks menetleda kinnipeetavate kaebusi ja vaideid efektiivselt ilma, et oleks kahjustatud kinnipeetavate õigused. Samuti on oluline lisaks õiguspärasele vaidemenetlusele, et erapooletu menetleja julgeks tunnistada vangla ja vanglaametnike rikkumisi kinnipeetavate suhtes ning ka kohustada vanglat ja vanglaametnike oma tegu heastama või kinnipeetavale tekitatud kahju korral see kinnipeetavale hüvitama.

5.2. Ettepanek kinnipeetavate kaebeõiguse muutmiseks

Kehtiva seaduse kohaselt võib kinnipeetav pöörduda kaebusega halduskohtu poole, kui ta on esitanud vaide vanglateenistusele või Justiitsministeeriumile ning kui vanglateenistus või Justiitsministeerium on vaide tagastanud, osaliselt rahuldanud, rahuldamata või tähtaegselt lahendamata jätnud, siis on kinnipeetaval õigus pöörduda oma kaebusega halduskohtu poole, kui ta leiab et vangla on oma tegevusega või haldusaktiga rikkunud tema õigusi ning ta ei nõustu vanglateenistusega.¹⁵⁸ Eeltoodust tulenevalt teeb autor järgnevad ettepanekud kinnipeetavate kaebeõiguse muutmiseks:

- Kinnipeetaval on õigus esitada halduskohtusse kaebus üksnes juhul, kui ta on läbinud vanglakomisjoni menetluse.

Arvestades asjaolu, et vanglakomisjon ei ole kehtiva vanglasüsteemi kohaselt kontrollfunktsiooni teostav organ, mistõttu on kehtiva vanglasüsteemi kohaselt kinnipeetaval üksnes soovituslik pöörduda oma vaidega vanglakomisjoni poole. Kuna vanglakomisjoni liikmed on erapooletud isikud, kes ei lähtu üksnes vangla huvides, vaid kelle üheks peamiseks eesmärgiks on tagada kinnipeetavate õigused vanglas, siis oleks mõistlik kinnipeetavat kohustada peale erapooletu organisatsiooni menetluse läbimist oma vaidega pöörduma vanglakomisjoni poole enne, kui kinnipeetaval on õigus oma kaebusega pöörduda halduskohtusse. Autor on seisukohal, et kinnipeetavale vanglakomisjonis menetluse läbimise kohustuse määramisega oleks tagatud täiendav uurimiskohustus ja sõltumatute isikute seisukoht kinnipeetava vaide osas. Samuti oleks vanglakomisjoni menetluse läbimisega antud kinnipeetavatele õiguskindlus, et nende vaie menetletakse õiguspäraselt ning selle teadmisega ei pruugi kinnipeetavad iga väiksemagi kaebusega enam halduskohtusse pöörduda nagu seda võimaldab hetkel kehtiv süsteem.

- Kinnipeetaval on õigus esitada halduskohtusse kaebus üksnes juhul, kui vanglakomisjon on vaide menetlemisel kohaldanud vääralt materiaalõigust või rikkunud menetlusõigust.

Kuna kinnipeetavate kaebuste hulk halduskohtusse on märkimisväärselt suur, siis tuleks kinnipeetavate õigust halduskohtusse pöördumise osas piirata ning neile tuleks anda õigus pöörduda halduskohtusse üksnes siis, kui nende vaide menetlemisel on vanglakomisjon

---

¹⁵⁸ Vangistusseadus (viide 2).

kohaldatud vääralt materiaaloigust või rikutud menetlusoigust. Arvestades autori eelnevaid ettepanekuid, siis oleks igati mõistlik kui kinnipeetaval oleks kohustus enne halduskohtusse pöördumist esitada oma vaie vanglakomisjonile, kes on erapooletu ning sõltumatu komisjon. Seega võiks kinnipeetav oma kaebusega halduskohtusse pöörduda üksnes vanglakomisjoni materiaaloiguse väära kohaldamise tõttu või menetlusoiguse rikkumise korral. Selline süsteem kehtib käesoleval hetkel Eesti Vabariigi kohtusüsteemis, kus esimese või teise astme kohtulahendit saab muuta üksnes materiaaloiguse väära kohaldamise või menetlusoiguse rikkumise korral. Antud süsteem oleks igati põhjendatud ka kinnipeetavate vaiete lahendamisel ning see vähendaks suurel määral halduskohtu koormust kinnipeetavate kaebuste osas.

5.3. Ettepanek vanglaametnike karistamiseks

Lähtudes õiguskantsleri nõunike avavanglate kontrollkäikude läbiviimisel kinnipeetavatelt saadud informatsiooni kohaselt, kui ka vangla kinnitustest kinnipeetavate väidetele on vanglad teadlikud vanglaametnike võimu kuritarvitamisest, kuid ei ole peale vestlemise mitte midagi ette võtnud. Selline olukord annab aga kinnipeetavatele kui ka ühiskonnaliikmetele signaali justkui vanglaametnike teod vanglas oleksid karistamatud. Seega teeb autor alljärgneva ettepaneku, mida tuleks teha, kui vangla juhtkond on teada saanud vanglaametniku võimu kuritarvitamisest:

- Kohustada algatada võimu kuritarvitanud vanglaametniku suhtes distsiplinaarmenetlus.

Seaduses on üheselt ja kindlat reguleeritud, mida peab tegema kinnipeetavaga, kes on pannud toime süüalise rikkumise. Samuti on avaliku teenistuse seaduses määratletud, mida tuleb teha, kui vanglaametnik on pannud toime tööülesannete rikkumise. Seetõttu leiab autor, et kui on leidnud tuvastust, et vanglaametnik on kuritarvitanud oma võimu ning sellega põhjustanud konflikti kinnipeetavaga, siis tuleb antud vanglaametniku suhtes algatada distsiplinaarmenetlus ning rikkumine ei tohi piirduda üksnes vanglaametnikuga antud rikkumisest vestlemisega. Vanglaametnikule võimu kuritarvitamise eest karistuse mittedääramine anna signaali justkui nende teod oleksid karistamatud. Samuti on see ebavõrdne kohtlemine kinnipeetavate suhtes, kelle puhul algatatakse iga väiksemagi rikkumise korral distsiplinaarmenetlus. Hoolimata asjaolust, et kinnipeetavad kannavad vanglas karistust sooritatud kuriteo ees ei tohi kinnipeetavaid ja vanglaametnike kohelda ebavõrdselt. Seega, et vähendada vanglaametnike

võimu kuritarvitamist tuleb alustada alati distsiplinaarmenetlus, kui on ilmnud vanglaametniku võimu kuritarvitamine, ning vastavalt süüteole tuleb vanglaametnikule määrata karistus distsiplinaarmenetluses tuvastatud asjaolude kohaselt.

5.4. Ettepanek taastava õiguse põhimõtte rakendamiseks vanglas

Arvestades asjaolu, et Eesti Vabariigi vanglasüsteemis lahendatakse konflikte üksnes distsiplinaarmenetlusega ega ei rakendata taastava õiguse põhimõtet, siis teeb autor järgnevad ettepanekud taastava õiguse põhimõtte rakendamiseks vanglas kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktide lahendamiseks:

- Lahendada vanglasisesed konfliktid taastava õiguse põhimõttel ringi meetodiga.

Arvestades asjaolu, et vanglates viibib/töötab sadu erinevate iseloomude, arvamuste ja uskumustega inimesi, on konfliktid kinnipeetavate vahel kui ka kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel kergesti tulenevad. Kehtiva õiguse kohaselt esitab konflikti järgses olukorras vanglaametnik kinnipeetava osas ettekande ning kinnipeetava suhtes algatatakse distsiplinaarmenetlus, kuna eeldatakse, et kinnipeetav on pannud toime süülise rikkumise. Autor leiab, et käesoleval hetkel kehtiv süsteem on väär ning üksnes süvendab konflikte vanglas. Distsiplinaarmenetlustega ning kinnipeetavatele karistuste määramisega ei lahendata konflikti tekkimise põhjuseid, vaid üksnes karistatakse konflikti tekitamise eest. Sõltuvalt konfliktist on kinnipeetava karistamine kindlasti hädavajalik, kuid arvestades aastatel 2014 kuni 2016 halduskohtusse esitatud kinnipeetavate kaebuste sisu on üheselt selge, et kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktid seisnevad valdavalt üksteise mitte mõistmisest. Seega selleks, et aru saada konflikti tekkimise põhjustest tuleb mõlemat osapoolt ära kuulata võrdsete isikutena ehk kinnipeetavatesse ei tohi suhtuda teisiti kui vanglaametnikku ning parimaks meetodiks osapoolte ära kuulamiseks on taastava õiguse ringi meetod.

- Karistuse määramise asemel tuleks lasta kinnipeetaval oma tegu heastada.

Tulenevalt asjaolust, et vanglaametnikud annavad kinnipeetavatele korraldusi, mis jäävad tihtipeale kinnipeetavatele arusaamatuks, siis on konfliktid seoses korralduste andmisega kergesti tulenevad. Seega leiab autor, et kinnipeetavale distsiplinaarkaristuse määramine

korraldusest mitte arusaamise puhul on ebanõistlik ega saa käsitleda kinnipeetava süüalise rikkumisena. Siinkohal on oluline märkida, et kindlasti on olukordi, kus kinnipeetav ei allu vanglaametniku korraldustele pahatahtlikult, kuid nimetatud olukordi ei saa samastada olukorraga, kus kinnipeetav ei saa keelebarjääri tõttu vanglaametniku korraldusest aru. Seega on autor seisukohal, et kinnipeetavale ei ole mõistlik määrata karistus, vaid tal tuleb lasta oma tegu heastada. Ehk juhul, kui kinnipeetav ei saanud vanglaametniku korraldusest keelebarjääri tõttu aru tuleks talle karistuse asemel määrata kohustuslikud eestikeele kursused.

Kokkuvõte

Magistritöö eesmärgiks oli analüüsida ja võrrelda aastatel 2014 kuni 2016 Tartu Halduskohtu (Tartu ja Jõhvi kohtumaja) jõustunud kohtulahendeid seoses kinnipeetava ja vanglaametnike vaheliste konfliktidega ning konflikti tekke põhjustega.

Oluline on märkida, et 78. kinnipeetavate esitatud kaebustest rahuldas kohus osaliselt üksnes 5 kaebust, läbi vaatamata jäeti 3 kaebust, kuna kinnipeetavatele puudus kaebeõigus või nad ei kõrvaldanud kohtu määratud tähtjaks kaebuses esinevaid puudusi. 13 kaebust tagastati kinnipeetavatele, kuna nad kas jätsid riigilõivu tasumata või ei olnud võimalik saavutada kaebuse eesmärki ning 56 kaebust jäeti rahuldamata, kuna kohus leidis, et kinnipeetavate õigusi ei olnud rikutud või kinnipeetav ei suutnud tõendada piisavalt, et tema õigusi oleks rikutud.

Magistritöös püstitatud hüpotees, et kinnipeetavate kaebuseid ja distsiplinaarmenetlusi seoses konfliktidega vanglaametnike ja kinnipeetavate vahel ei menetleta vanglasisese menetlusega efektiivselt ega erapooletult, sai kinnitava vastuse. Vastuse said ka magistritöö alguses tõstatatud küsimused, kas halduskohtute koormust on võimalik vähendada seoses kinnipeetavate kaebeõiguste muutmisega, milles seisnevad vanglaametnike ja kinnipeetavate konfliktid vanglas, mis on kinnipeetavate kaebuste asjakohasuse ja rahuldamise protsent halduskohtus, kas taastava õiguse põhimõtte rakendamine parandaks kinnipeetavate ja vanglaametnike suhteid ning kas taastava õiguse põhimõtte rakendamisel vanglas väheneksid kinnipeetavate ja vanglaametnike erimeelsused ja nendevahelised konfliktid. Põhjused, miks vanglasisene menetlus ei ole õiguspärane ega erapoolet ja küsimuste vastused on käsitletud alljärgnevalt.

Magistritöö analüüsi käigus leiti, et vanglasisene menetlus ei saa ollagi efektiivne ning erapooletu enne, kui kinnipeetavate vaideid ei menetle erapooletu isik, kes ei allu vanglateenistusele ega ka Justiitsministeeriumile. Töö autor pakkus viiendas peatükis välja lahendusena luua eraldi organisatsioon, kus töötavad sõltumatu isikud, kes tegelevad üksnes vanglate distsiplinaarmenetluste lahendamise ja kes ei alluks vanglateenistusele ega justiitsministeeriumile. Sellisel juhul oleks tagatud kinnipeetavatele õiguspärane menetlus nende distsiplinaarmenetluste ja kaebuste menetlemisel.

Kuna kinnipeetavate distsiplinaarmenetluste ja kaebuste õiguspärast menetlust saab tagada üksnes nii, et vanglateenistus tohib esitada menetluse käigus üksnes seisukohti, siis on oluline ka, et kinnipeetavate vaideid distsiplinaarmenetluse käigus koostatud haldusaktile ei menetleks vanglateenistus ega Justiitsministeeriumi töötajad. Seega näeb töö autor vajadust lisaks erapooletule menetlejale anda vanglakomisjonile volitused menetleda kinnipeetavate vaideid selliselt, et vanglakomisjoni otsused oleksid vanglale täidetavad. Üksnes eelnimetatud süsteemiga oleks tagatud õiguspärane ja erapooletu menetlus kinnipeetavate suhtes algatatud distsiplinaarmenetluste osas ning samuti kinnipeetavate kaebuste ja vaiete osas.

Lisaks eelnimetatud menetlussüsteemi muutmisele tuleks selle käigus muuta ka kinnipeetavate kaebeõigust, mis võimaldaks kinnipeetavatel pöörduda halduskohtusse üksnes siis, kui vanglakomisjoni on vaidemenetluse otsuses kohaldanud väärtalt materiaalõigust või rikkunud menetlusõigust. Nimetatud muudatuse sisseviimisel oleks tagatud halduskohtusse esitatavate kaebuste oluline vähenemine, kuna kinnipeetavatel oleks kindlus, et nende distsiplinaarmenetlusi, kaebuseid ja vaideid menetletakse õiguspäraselt ja erapooletult. Lisaks välistaks see pahatahtlikel kinnipeetavatel võimalusi pöörduda halduskohtusse, kui neil puuduvad selleks piisavad õigused.

Magistritöös käsitleti ka taastava õiguse põhimõtet ning leiti, et just nimetatud põhimõtte rakendamine vanglas aitaks vähendada kinnipeetavate ja vanglaametnike konflikte. Samuti aitaks nimetatud põhimõtte rakendamine vähendada kinnipeetavate viha vanglaametnike vastu, kes on konfliktijärgselt koostanud kinnipeetava osas ettekande, mille tulemusel algatatakse kinnipeetava suhtes distsiplinaarmenetlus. Autor on seisukohal, et põhjendamatu on iga kinnipeetava ja vanglaametniku erimeelsuse korral koostada kinnipeetava käitumise kohta ettekanne, kuigi on teada, et on vanglaametnike, kes kuritarvitavad oma võimu. Seega selleks, et vähendada konflikte vanglas ja vanglaametnike võimu kuritarvitamist tulebki konflikte kinnipeetavate ja vanglaametnike vahel lahendada taastava õiguse põhimõtte ringi meetodi rakendamisel. Autori seisukohti taastava õiguse rakendamise kasulikkuse kohta kinnitab ka Norras kehtiv vanglasüsteem, mis põhineb taastava õiguse põhimõttel ning on väga edukas.

Käesoleval hetkel on teada, et võimu kuritarvitavate vanglaametnike suhtes ei algatata alati distsiplinaarmenetlust, vaid üksnes vangla juhatus üksnes vestleb ametnikega. Antud viisil rikkumistega tegelemine ei ole mitte ühelgi viisil võrdne ega ka aus kinnipeetavate suhtes, kelle iga väiksemagi eksimuse korral algatatakse distsiplinaarmenetlus. Seega oleks just ringi meetodi rakendamisel tagatud konflikti osapoolte võrdsus konflikti lahendamisel.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kui kinnipeetavatel oleks usaldus vanglas nende distsiplinaarmenetlusi, kaebuseid ja vaideid menetleva osapoole erapooletuse osas, siis oleks ka halduskohtusse esitatavate kaebuste arv kordades väiksem. Autor ei välista, et hetkel kehtiva süsteemi kohaselt puuduksid need kinnipeetavad, kes pahatahtlikult ning igavusest esitavad alusetuid kaebuseid halduskohtusse, kuid kui rääkida valdavast enamusest, siis ei näe töö autor põhjust, miks kinnipeetavad peaksid oma kaebustega pöörduma halduskohtu poole, kui nad on saanud juba õiglase ja õigusliku menetluse osaliseks. Seega kinnipeetavate ja vanglaametnike vaheliste konfliktide vältimise ja halduskohtusse esitatud kaebuste vähenemise võtmesõna on vanglasisene usaldus ning seda saaks tagada õiglase ja erapooletu menetlusega ning taastava õiguse põhimõtte rakendamisega kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktide lahendamisel.

THE REASONS AND SOLUTIONS OF CONFLICTS BETWEEN DETAINEES AND PRISON OFFICERS DURING EXECUTION OF IMPRISONMENT

Summary

Complaints of detainees make up a large number of cases that are in proceedings in administrative court. This is confirmed by the fact that between the years 2014 to 2016 there were 3 375 complaints in proceedings in Tartu Administrative Court (Tartu and Jõhvi courthouse). 2 100 of those complaints were lodged by detainees in prison, who were of the opinion that the prison had violated their rights or had processed their disciplinary procedure unlawfully. It is important to note that 78 of those 2 100 complaints were either lodged by detainees, who found that their rights had been violated inside the prison or that the unlawful disciplinary procedure inside the prison was in relation with conflicts between a detainee and a prison officer.

The author built up the Master's Thesis on judicial decisions related to detainees and prison officers relationships that had taken effect in Tartu Administrative Court (Tartu and Jõhvi courthouse) between the years 2014 to 2016 in order to find out if the complaints of the detainees to administrative court regarding unlawful inside prison disciplinary procedures are actually justified. During the analysis and comparison process of these judicial decisions the author used quantitative research method also known as statistical data analysis. In order to achieve the most adequate possible assessment of the work, the data analysed must be of sizeable. For that reason, the author has analysed the complaints of detainees between the years 2014 to 2016. The quantitative research method was chosen because such a method gives the most objective overview of the examined problem and it allows to compare numerically the results of the research.

Considering the large amount of workload the administrative court has because of complaints coming from detainees in prisons, the author is of the opinion that the workload would be substantially smaller for the court if the disciplinary procedures of conflicts in prisons were more effective and impartial. In addition, it is important that the legitimate disciplinary procedure carried out in prison results in a legitimate, reasoned and well- considered decision, which is clearly and understandably explained to the detainee.

The main aim of the Masters' Thesis is to find out what the reasons are behind conflicts between detainees and prison officers. Another purpose is to identify the relevance of complaints made by detainees to administrative court and the success rate of those complaints. By analysing the gathered information, the intention is to conclude whether the current prison system can be made more effective and better. In other words, the main target of the analysis is to come up with suggestions, which reduce the workload of the administrative court when it comes to complaints made by detainees. To reach those set targets, the author researched judicial decisions that had passed into law in Tartu Administrative Court (Tartu and Jõhvi courthouse) in between the years 2014 to 2016. The judicial decisions were related to conflicts between detainees and prison officers and the idea is to find out how many of those complaints were actually justified to arrive in administrative court due to unfair proceedings inside the prisons.

The analysis of the Master's Thesis shows that disciplinary procedures carried out in prisons cannot be effective and impartial when they are not proceeded by an impartial person. This person must not be a subordinate of the prison service or the Ministry of Justice. The author of the thesis suggests as a solution to create a separate organization, whose employees are independent and only proceed disciplinary procedures inside prisons. This organization must not be a subordinate to the prison service or the Ministry of Justice. Also, currently the objections of the detainee over the disciplinary procedure ruling are proceeded by the prison service and the Ministry of Justice. In the case of an independent, impartial body conducting the proceedings inside prisons, the prison committee must be given the authority to deal with objections instead of the prison service and the Ministry of Justice and the sentence over the objection must be realizable for the prison. Only with such a system sees the author the chance that effective, fair and impartial proceedings of detainees' complaints and objections will be carried out.

In addition to changing the system of disciplinary proceedings in prisons, the detainees' right of appeal must also be altered. The right of appeal must be changed in a way that the detainee can turn to administrative court only when the prison committee has falsely applied substantive law over the ruling of the objection or has violated procedural law. Such a modification would substantially lower the number of complaints to administrative court because the detainee would be more confident that his or her disciplinary proceeding, complaint or objection has been proceeded legitimately and impartially. Furthermore, it would exclude malignant detainees from turning to administrative court when they actually have no legal ground for such an action.

The Masters' Thesis also brings up the idea of restorative justice and the authors take is that applying such an idea of justice in prisons would reduce the number of conflicts between detainees and prison officers. Introducing restorative principles to prisons would also help reduce detainees' resentment and anger towards prison officers, who have filed in a report about the detainee after their conflict. The very same report is the basis on which disciplinary proceedings are initiated in prisons. The authors' view is that it is unreasonable to draw up a report over every small conflict between the detainee and the prison officer because it is well known that there are prison officers, who abuse their authority and as a result not everything in the report might be true. Such false reports only do more harm and create new conflicts. Therefore, in order to reduce conflicts in prisons and cut down prison officers' potential to abuse their authority, the author suggests to deal with conflicts according to restorative justice principles. To be more specific, solve conflicts by using restorative justice ideas in a circle method. Such a method would allow both parties to voice their opinions. These authors' views about using restorative justice ideas in prisons are backed up by the prison system in Norway, where restorative justice principles are applied to great effect.

In conclusion, if the detainees would have trust in the impartiality and fairness of the body that proceeds the disciplinary procedures, complaints and objections inside a prison, then the number of complaints to administrative court would be remarkably smaller. The author does not want to imply that there do not exist some malignant detainees, who out of boredom file complaints to administrative court but generally speaking the author is of the belief that detainees will not be required to turn to administrative court when they have already been part of a fair and impartial proceeding inside the prison. Therefore, the key word in reducing prison conflicts and the number of complaints going to administrative court is trust inside the prison walls. Such trust can only be gained by fair, impartial proceedings inside the prison and also by introducing the ideas of restorative justice in solving conflicts between detainees and prison officers.

Kasutatud lühendid

CPT	Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa Komitee
EIK	Euroopa Inimõiguste Kohtus
EIKo	Euroopa Inimõiguste Kohtu otsus
HKMS	Halduskohtumenetluse seadustik
HMS	Haldusmenetluse seadustik
PS	Põhiseadus
RKHKo	Riigikohtu halduskolleegiumi otsus
RKPJKo	Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus
RKÜKo	Riigikogu üldkogu otsus
TartuHKo	Tartu Halduskohtu kohtuotsus
Vanglareeglistik	Euroopa Nõukogu Ministrite Komitee poolt liikmesriikidele välja antud soovitus Rec(2006)2 Euroopa vanglareeglistiku kohta (<i>Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to Member States on the European Prison Rules</i>)
VangS	Vangistusseadustik

Kasutatud kirjandus

1. A. Aedmaa, E. Lopman, N. Parrest, I. Pilving, E. Vene. Haldusmenetluse käsiraamat. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 2004. Internetis kättesaadav: <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/14765/9985568605.pdf?sequence=2&isAllowed=y>.
2. A. Liebling, S. Maruna. The Effects of Imprisonment. Routledge 2011. Chapter 15. H. Arnold, The effects of prison work.
3. A. Pilv. Õigusemõistmine milliste eesmärkide nimel. Juridica, 2011/IV.
4. Daniel W. Van Ness, K.H Strong. Restoring Justice – An Introduction to Restorative Justice. 4th ed. New Province, N.J 2010. Internetis kättesaadav: <https://books.google.ee/books?id=AZv2MVkHBTcC&pg=PR2&lpg=PR2&dq=Restoring+Justice+%E2%80%93+An+Introduction+to+Restorative+Justice.+4th+ed.+New+Province,+N.J+2010&source=bl&ots=0cPCj64e-b&sig=8epAzQwDGERxwiXu4Xh9EZ0EQDk&hl=et&sa=X&ved=0ahUKEwiDmK79qMTSAhWBpCwKHZdsCBkQ6AEINzAB#v=onepage&q&f=false>.
5. E. Kergandberg, P. Pikamäe. Kriminaalmenetluse seadustik, kommenteeritud väljaanne. Juura 2012.
6. Eesti Keele Instituudi koduleht. Internetis kättesaadav: <http://termin.eki.ee/mt/esterm/concept.asp?conceptID=1590&term=vangla>.
7. G. Johnstone. Restorative Justice in Prisons: Methods, Approaches and Effectiveness. Strasbourg 29.09.2014. Internetis kättesaadav: [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/Bureau%20documents/PC-CP%20\(2014\)%2017E_REV%20Report%20on%20Restorative%20Justice%20in%20Prisons%20by%20Mr%20Gerr%20%20%20.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/cdpc/Bureau%20documents/PC-CP%20(2014)%2017E_REV%20Report%20on%20Restorative%20Justice%20in%20Prisons%20by%20Mr%20Gerr%20%20%20.pdf).
8. H. Zehr. The Little Book of Restorative Justice, Intercourse, PA: Good Books, 2002. Internetis kättesaadav: <https://www.unicef.org/tdad/littlebookrjpakaf.pdf>.
9. I. Vanfraechem, D. Bolivar, I. Aertsen. Victims and Restorative Justice. Routledge 2015.
10. J. Sootak, P. Pikamäe. Kriminaaltäitevõigus. Kirjastus Ilo, 2001.
11. J. Sootak. Kriminaalpoliitika. Kirjastus Juura. Tallinn 2015.
12. J. Sootak. Sanktsiooniõigus. Tallinn: Juura 2007.
13. Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2006. Internetis kättesaadav: http://www.vangla.ee/sites/www.vangla.ee/files/elfinder/dokumendid/aastaraamat_2006_kodulehele.pdf.

14. Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2015. Internetis kättesaadav: https://issuu.com/vanglateenistus/docs/vanglaameti_aastaraamat_veeb.
15. Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2008.
16. Justiitsministeerium. Eesti vanglasüsteemi ja kriminaalhoolduse aastaraamat. Tallinn 2002/2003.
17. K. Kangro. Rask: Vangide kaebustele kuulub liiga palju kohturessurssi. Internetis kättesaadav: <http://www.postimees.ee/868612/rask-vangide-kaebustele-kulub-liiga-palju-kohturessurssi>.
18. K. Vetemaa. Taastav õigus töös alaealiste õigusrikkujatega. Tallinna Ülikool 2016.
19. L. Abel. Vangistusseaduse praktilised võimalused kinnipeetavate radikaliseerimise vastu võitlemiseks. Juridica, 201/IV.
20. L. Maidise, P. Pikamäe. J. Sootak. Vangistusseadus. Kommenteeritud väljaanne. Teine, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn: Juura 2014.
21. L.C. Hagstrøm. What is restorative justice? The Norwegian American. 09.09.2016. Internetis kättesaadav: <https://www.norwegianamerican.com/opinion/what-is-restorative-justice/>.
22. M. Olesk. Inim- ja põhiõigused vanglas. Euroopa vangistusõiguse põhimõtted. Vanglaametniku baasõppe õpik III osa. Justiitsministeerium 2010, Tallinna Raamatutrükikoda.
23. M-L. Kobakene. Vanglaametnike karistuslikud hoiakud ja tööstress. Tartu Ülikool 2014.
24. P. Talv. Uus halduskohtumenetluse kord kiirendab kohtupidamist. Justiitsministeeriumi kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://www.just.ee/et/uudised/uus-halduskohtumenetluse-kord-kiirendab-kohtupidamist>.
25. P. Vennikas, M. Remmel, A. Sirp, A. Perens, L. Randmann, M. Tepp, I. Papstel, K. Haak. Vanglate organisatsioon ja juhtumine. Vanglateenistuse õpik. Justiitsministeerium 2012.
26. Piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee standardid. Internetis kättesaadav: <http://www.cpt.coe.int/lang/est/est-standards.pdf>.
27. Rajaleidja koduleht. Internetis kättesaadav: <http://www.rajaleidja.ee/konfliktid-ja-nende-lahendamine/>.
28. Raport Eesti valitsusele piinamise ja ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise tõkestamise Euroopa komitee (CPT) Eesti külastuse kohta, mis toimus 30. mai kuni 06.

- juuni 2012. Internetis kättesaadav: <http://www.cpt.coe.int/documents/est/2014-01-inf-est.pdf>.
29. Recommendation Rec(2006)2 of the Committee of Ministers to member states on the European Prison Rules. Internetis kättesaadav: <http://www.refworld.org/docid/43f3134810.html>.
30. Restorative justice in prisons. Resource Book and Report. London 11.02.2002. Internetis kättesaadav: <http://www.thamesvalleypartnership.org.uk/wp-content/uploads/rjinprisonreport.pdf>.
31. Riigiteataja kodulehekül. Internetis kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/kohtulahendid/otsingutulemus.html?aktiivneTab=KOIK&sort=LahendiKuulutamiseAeg&asc=false&kohtuasjaNumber=&lahendiKpvAlgus=01.01.2014&lahendiKpvLopp=31.12.2016&menetluseKpvAlgus=&menetluseKpvLopp=&kohus=1332&kohtunik=&annotatsiooniSisu=&menetluseLiik=&lahendiLiik=&lahendiTekst>.
32. S. McCorkle, M. J. Reese. Mediation Theory and Practice. Second Edition. Los Angeles [etc.] : SAGE Publications 2015. Internetis osaliselt kättesaadav: <https://books.google.ee/books?id=MD0XBAAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=McCorkle+%26+Reese,+Mediation+Theory+and+Practice&hl=et&sa=X&ved=0ahUKEwiDicszoXTAhUMLZoKHST3AKUQ6AEIFzAA#v=onepage&q&f=false>.
33. T. Gavrielides. Restorative justice theory and practice:addressing the discrepancy. Helsinki 2007.
34. Taastava õiguse uurimiskeskuse kodulehekül. Internetis kättesaadav: www.taastavõigus.ee.
35. Tallinna Tehnikakõrgkooli kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://ekool.tktk.ee/failid/H/objekt/11/konflikt/moiste.html>.
36. U. Uulimaa-Margus. Vanglate ajaloo ja arhitektuuri kujunemisest. Sisekaitseakadeemiaia 2008.
37. U.Ilm. EESTI VABARIIGI VANGLAD 1918...1940. Kirjastus E-INFO. Tallinn 1994.
38. Vanglateenistuja eetikakoodeks. Kinnitatud justiitsministri 13.11.2008. a käskkirjaga nr 176. Muudetud ja täiendatud 30. märtsi 2011. a käskkirjaga nr 38.
39. Vanglateenistuse kodulehekül. Internetis kättesaadav: <http://www.vangla.ee/et/kaebused-ja-vastuvott/vangi-kaebeoigus-ja-voimalused>.
40. Õiguskantsleri 2008. aasta Viru Vangla kontrollkäigu kokkuvõte. Internetis kättesaadav: http://oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaigu_kokkuvote_vir_u_vangla_0.pdf.

41. Õiguskantsleri 2016. aasta Viru Vangla avavangla kontrollkäigu kokkuvõte. Internetis kättesaadav:
http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/kontrollkaik_avavangla_d.pdf.

Kasutatud õigusaktid

42. Eesti Vabariigi põhiseadus. - RT I, 15.05.2015, 2.
43. Halduskohtumenetluse seadustik. – RT I, 13.04.2015,4.
44. Haldusmenetluse seadus. - RT I, 25.10.2016, 5.
45. Inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioon 16.04.1996. - RT II 2010, 14, 54.
46. Karistusseadustik. – RT I, 31.12.2016,14.
47. Tallinna Vangla põhimäärus. - RT I, 21.04.2016.
48. Tartu Vangla põhimäärus. - RT I, 18.02.2016, 2.
49. Vangistusseadus. - RT I, 17.12.2015, 96.
50. Vanglakomisjoni põhimäärus. - RTL 2000, 126, 2018.
51. Viru Vangla moodustamine ja põhimäärus. - RT I, 21.04.2016, 15.
52. Õiguskantsleri seadus. - RT I, 06.04.2016,23.

Kasutatud kohtupraktika

Tartu Halduskohtu lahendid

53. Tartu Halduskohtu 17. veebruari 2014 otsus haldusasjas nr 3-11-58.
54. Tartu Halduskohtu 03. aprilli 2014 otsus haldusasjas nr 3-13-2392.
55. Tartu Halduskohtu 19. novembri 2014 otsus haldusasjas nr 3-14-51806.
56. Tartu Halduskohtu 25. jaanuari 2016 otsus haldusasjas nr 3-15-2326.
57. Tartu Halduskohtu 05. aprilli 2016 otsus haldusasjas nr 3-15-2792.

Riigikohtu lahendid

58. Riigikogu üldkogu 07. detsembri 2009 otsus kohtuasjas nr 3-3-1-5-09.

- 59. Riigikohtu Halduskolleegiumi 07. aprilli 2010 otsus kohtuasjas nr 3-3-1-5-10.
- 60. Riigikohtu Halduskolleegiumi 07. novembri 2011 otsus kohtuasjas nr 3-3-1-51-11.
- 61. Riigikohtu Halduskolleegiumi 96. juuni 2012 otsus kohtuasjas nr 3-3-1-91-11.
- 62. Riigikohtu Põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 20. detsembri 2008 määrus kohtuasjas nr 3-4-1-12-08.

Euroopa Inimõiguste Kohtu praktika

- 63. EIKo 12. septembri 2000 otsus, Slavgorodski vs. Eesti.
- 64. EIKo 06. oktoobri 2005 otsus, Hirst vs. Ühendkuningriik.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks

Mina, Janne-Liisa Ottis

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose, kinnipeetavate ja vanglaametnike konfliktide tekke põhjused ja lahendamine vangistuse täideviimisel, mille juhendaja on Anna Markina,

reprodutseerimiseks ainult säilitamise, sealhulgas digitaalarhiivis DSpace säilitamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Lõputöö avaldamine ei ole lubatud.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud reprodutseerimise õigus jääb alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas 02. mai 2017